

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Důchodová reforma České republiky

Bc. Ladislav Urban

Zadání 1. strana

Zadání 2. strana

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Důchodová reforma České republiky" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2016

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Dobroslavě Pletichové za odborné vedení, cenné informace a připomínky, které mi během vypracování práce poskytla.

Důchodová reforma České republiky

Souhrn

Obsahem této diplomové práce je zhodnocení důchodového systému České republiky a důchodové reformy, platné od 1.1.2013. Práce nejprve popisuje vznik a vývoj penzijního systému v ČR, obecný popis důchodového systému a komparaci systémů penzijních pojištění fungujících ve vybraných zemích. Praktická část závěrečné práce analyzuje fiskální udržitelnost průběžně placeného důchodového systému a návrh řešení, jakým způsobem finančně zajistit současnou i budoucí generaci důchodců. Práce obsahuje doporučení stanovení důchodového věku v závislosti na vývoji průměrné délky dožití. Dále práce obsahuje návrh řešení pro občany ČR, kteří nechtějí být v budoucnu závislí pouze na důchodových dávkách ze státního průběžného systému, ale na základě vlastní zodpovědnosti si uvědomují nutnost spoření, případně dalšího zajištění. Nedílnou součástí práce je analýza III. pilíře důchodového systému se zaměřením na zhodnocení výhod tohoto spořicího instrumentu. V závěru práce je provedeno celkové zhodnocení, vč. vlastních návrhů a řešení.

Klíčová slova: Důchodová reforma, důchodové spoření, demografický vývoj, doplňkové penzijní spoření, PAYGO systém, penzijní společnost, pilíře důchodového systému.

Pension reform in the Czech Republic

Summary

The content of this thesis is to evaluate the Czech pension system and pension reform, valid from 1.1.2013. First, the thesis describes the origin and development of the pension system in the Czech Republic, a general description of the pension system and comparing systems of pension schemes operating in selected countries. The practical part of the thesis analyzes the fiscal sustainability of the PAYG system and the project both financially secure current and future generations of retirees. Thesis includes recommendations for setting the retirement age depending on the evolution of the average life expectancy. The work includes the suggestion of solution for Czech citizens who do not want to be in the future depend only on the pension benefits of the state pay system, but on the basis of personal responsibility are aware of the need for savings or additional collateral. An integral part of the work is the analysis III. pillar of the pension system focusing on the evaluation of the benefits of this savings instrument. In the end, there is an overall assessment, incl. own suggestions and solutions.

Keywords: Pension reform, pension savings, demographics trends, additional pension savings, PAYG system, the pension company, pillar of the pension system.

Obsah

1. Úvod	13
2. Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3. Teoretická východiska	16
3.1 Vznik a vývoj důchodového pojištění v ČR	16
3.2 Důchodová reforma	17
3.2.1 Doporučení Světové banky.....	17
3.3 Klasifikace důchodových systémů.....	18
3.3.1 Náhradový poměr	18
3.3.2 Penzijní plán	19
3.3.3 Finanční nástroje v rámci penzijních plánů.....	22
3.3.4 Nástroje kapitálového trhu.....	23
3.4 Přístupy ke klasifikaci důchodových systémů	24
3.4.1 Tří-pilířový systém	24
3.4.2 World Bank	25
3.4.3 Tři vrstvy důchodového systému podle OECD.....	27
3.5 Důchodové pojištění v ČR.....	28
3.5.1 Doba pojištění.....	28

3.5.2	Vyměřovací základ	30
3.6	Důchodová reforma v ČR	30
3.6.1	Základní aspekty důchodové reformy ČR	31
3.7	Důchodové spoření	35
3.7.1	Dávky z II. pilíře.....	35
3.7.2	Důchodový fond	36
3.7.3	Zrušení II. pilíře	36
3.8	Doplňkové penzijní spoření- III. pilíř	39
3.8.1	Změna výše státního příspěvku	39
3.8.2	Změny daňového zvýhodnění.....	40
3.8.3	Nároky účastníka z transformovaného penzijního fondu	40
3.8.4	Účastnický fond	40
3.8.5	Předdůchod	42
3.8.6	Převod prostředků k jiné společnosti.....	42
3.9	Penzijní společnost	43
3.9.1	Komparace penzijních fondů.....	44
4.	Vlastní práce	47
4.1	Komparace penzijního systému v ČR a ve vybraných zemích.....	47
4.1.1	Komparace penzijního systému v ČR a v Německu	47
4.1.2	Komparace penzijního systému České republiky a Slovenské republiky	50
4.2	Analýza vývoje míry podpory ve stáří.....	53

4.3	Analýza dopadů snížení starobního důchodu	54
4.3.1	Využití annuity s pevnou dobou výplaty pro budoucí zajištění	55
4.3.2	Anuitní spoření	56
4.3.3	Vývoj spoření s použitím III. pilíře	59
4.4	Analýza věkové hranice pro odchod do důchodu	61
4.4.1	Návrh řešení.....	63
4.5	Analýza navýšení odvodů do důchodového pojištění.....	65
4.5.1	Návrh řešení.....	67
4.6	Doporučení pro mladé ve věku 20-30 let.....	68
4.7	Analýza využití daňového zvýhodnění.....	69
5.	Výsledky a diskuze.....	73
6.	Závěr.....	76
7.	Seznam zdrojů	78
8.	Seznam příloh.....	82

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod	30
Tab. č. 2: Výše státního příspěvku	39
Tab. č. 3: Seznam členů APS ČR k 1.1.2016	43
Tab. č. 4: Zhodnocení penzijních fondů v letech 2001-2012 (%)	44
Tab. č. 5: Zhodnocení penzijních společností v letech 2013 a 2014 (%)	46
Tab. č. 6: Komparace ČR a Německa dle ukazatelů OECD 2015	49
Tab. č. 7: porovnání I. pilíře ČR a SR	51
Tab. č. 8: Komparace ČR a Slovenska dle ukazatelů OECD 2015	52
Tab. č. 9: Průměrná měsíční mzda a důchod v ČR v roce 2015 (Kč)	54
Tab. č. 10: Podklady pro výpočet anuity	57
Tab. č. 11: Důchodový věk v závislosti na střední délce života dle predikce pro roky 2015-2050	63
Tab. č. 12: Důchodový účet od roku 1996 do roku 2012	66
Tab. č. 13: Analýza nákladů zaměstnavatele (Kč)	70
Tab. č. 14: Roční úspora nákladů zaměstnavatele (Kč)	70
Tab. č. 15: Výpočet čisté mzdy zaměstnance (Kč).....	71
Tab. č. 16: Důchodový věk pojištěnců narozených po roce 1936.....	83
Tab. č. 17: Sazby pro výpočet daně z příjmů fyzických osob a pojistného na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.....	84

Seznam obrázků a grafů

Obr. č. 1: Schéma III- pilířového systému v ČR	31
Graf č. 2: Podíl věkové skupiny v jednotlivých letech (%).....	32
Graf č. 3: Zobrazení zvyšujícího se důchodového věku mužů ve vybraných zemích OECD v letech 1950-2050	33
Graf č. 4: Komparace penzijních fondů v letech 2002-2012, dle průměrného zhodnocení (%)	45
Obr. č. 5: Porovnání míry podpory ve stáří v zemích OECD a dalších vybraných zemí v roce 2012 a 2050	53
Graf č. 6: Lineární regresní analýza vývoje průměrné mzdy v letech (2000-2015).....	55
Graf č. 7: Vývoj kapitálového fondu během životního cyklu pan XY.....	59
Graf č. 8: Hodnota kapitálového fondu v jednotlivých letech spoření se státním příspěvkem v Kč	60
Graf č. 9: Porovnání predikované střední délky života a důchodového věku v letech 2015-2050	62
Graf č. 10: Vývoj důchodové věku.....	64

1. Úvod

V současné době se nacházíme v období, kdy nejen v České republice, ale i v ostatních ekonomikách nastává čas reformou důchodových systémů. Reformy mají za cíl zabezpečit stabilitu a udržitelnost penzijního systému v budoucnu a zmírnit problémy vzniklé z důvodu nepříznivé demografické predikce a deficitních účtů průběžného důchodového pojištění. Na základě potřeby změny důchodového systému v ČR, byly schváleny zákony, které od 1.1.2013 výrazným způsobem upravily stávající systém. Důchodová reforma, jak bývaly souhrnně úpravy penzijního systému označovány, souvisela se zavedením tří-pilířového systému. Nově vznikl kapitalizační II. pilíř, který měl za cíl vyřešit nedostatky průběžně placeného systému zejména v oblasti zásluhovosti. III. pilíř také dostal řady změn, například změny výše státního příspěvku, ale princip se výrazným způsobem nezměnil.

II. pilíř byl zákonem o ukončení důchodového spoření platným od 1.1.2016 zrušen a nyní má důchodová komise, což je instituce zabývající se řešením otázek souvisejících z budoucím vývojem důchodového systému, za úkol navrhnout a zavést změny, které zajistí udržitelnost I. pilíře.

Diplomová práce je zaměřena na zhodnocení současného systému, který funguje v České republice a obsahuje teoretická východiska a doporučení pro řešení otázek důchodových systémů ve světě.

Diplomová práce poskytuje návrhy řešení problémů souvisejících s negativním demografickým vývojem obyvatel v ČR a doporučení pro obyvatele ČR v oblastech budoucího zajištění se na důchod. V neposlední řadě se diplomová práce zaměřuje na analýzu III. pilíře a jeho výhod.

2. Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zhodnocení důchodového systému České republiky a efektů důchodové reformy. Dílčím cílem je komparace důchodového systému v ČR a ve vybraných zemích. Přínosem diplomové práce budou návrhy řešení a doporučení pro nastavení udržitelnosti důchodového systému a doporučení pro obyvatele České republiky, aby se v budoucnu vyvarovali dramatického snížení ekonomického standartu na základě své vlastní zodpovědnosti.

2.2 Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. Teoretická část bude obsahovat objektivní a systematický popis důchodového systému v ČR a genezi důchodového pojištění v ČR. Následovat bude deskripce státního průběžně financovaného systému („PAYGO“) a komparace penzijních systémů ve vybraných zemích. Diplomová práce bude zpracována na základě čerpání informací z písemných pramenů české a zahraniční literatury a zákonů upravujících danou problematiku. Použity budou také internetové články a publikace, případně data a statistiky, pojednávající o daném tématu

V praktické části bude následovat analýza současného důchodového systému se zaměřením na efekty důchodové reformy a komparace s vybranými státy. V závěru diplomové práce budou obsaženy náměty a doporučení pro fiskální udržitelnost důchodového systému ČR a doporučení pro občany České republiky.

V práci bude využita metoda sekundárního sběru dat, analýza dokumentu, syntéza, deskripce, komparace a metody finanční matematiky zaměřené na výpočet potřebné kumulační anuitní dávky, pomocí metody koncové hodnoty úspor a počáteční hodnoty anuity.

V diplomové práci budou použity následující vzorce z finanční matematiky:

- Vzorec pro výpočet koncové hodnoty úspor

$$FV(K, rN) = K * (1 + r)^{N-1} + K * (1 + r)^{N-2} + \dots + K = K * \frac{(1 + r)^N - 1}{r}$$

- Vzorec pro výpočet počáteční hodnoty anuity

$$PV(C, r, T) = \frac{C}{1 + r} + \frac{C}{(1 + r)^2} + \dots + \frac{C}{(1 + r)^T} = C * \frac{1 - (1 + r)^{-T}}{r}$$

- Konverze mezi kumulační a dekulmační fází anuity

$$C = \frac{FV(1, r, N)}{PV(1, r, T)} * K = \alpha * K$$

kde:

$$\alpha = \frac{(1 + r)^N - 1}{1 - (1 + r)^{-T}}$$

FV ..... *Koncová hodnota úspor (future value)*

PV ..... *Počáteční hodnota (present value)*

C ..... *Pevná anuitní dávka (výplata)*

K ..... *Ukládaná pevná částka*

r ..... *Roční úroková míra*

N ..... *Délka anuitního cyklu spoření*

T ..... *Délka anuitního cyklu výplaty dávek*

3. Teoretická východiska

3.1 Vznik a vývoj důchodového pojištění v ČR

Geneze důchodového pojištění započala v letech 1888-1889, kdy české země byly ještě součástí Rakouska-Uherska. Právě v této době bylo v českých zemích zavedeno povinné veřejnoprávní a průběžné financování důchodového pojištění („PAYGO“). Myšlenka pojištění tohoto typu byla poprvé zavedena v roce 1881 v Německu kancléřem Otto von Bismarckem, která byla realizována právě v roce 1889. Vznik důchodového pojištění v 90. letech 19. století ovlivnila především situace týkající se dělníků, na které působil vliv střídání cyklů vysoké a nízké nezaměstnanosti. Z těchto důvodů pracující nebyli schopni zabezpečit se na stáří v závislosti na své vlastní zodpovědnosti a dobrovolnosti, tedy na základě úspor. Tradice povinného důchodového systému se nejprve rozšířila v Evropě (Holman, 2002). Po rozpadu Rakouska-Uherska, vzniku samostatného Československa v roce 1918, stát převzal typ průběžně financovaného důchodového pojištění, který s různými obměnami fungoval i v socialistickém Československu.

Po roce 1989 byl systém zjednodušen a zpřehledněn a došlo k zrovnoprávnění všech skupin občanů, především osob samostatně výdělečně činných, kteří před rokem 1989 nebyly zahrnuti do důchodového pojištění. Odvody na důchodové pojištění byly zahrnuty do státního rozpočtu, respektive byly součástí daní. Důchody byly vypočítávány pouze na základě příjmů z posledních deseti let před vznikem nároku na odchod do důchodu. Po roce 1990 došlo v systému důchodového pojištění k mnoha změnám. Hlavním cílem změn bylo zamezení budoucího zvyšování finančního zatížení ekonomicky aktivních, aby se nezvyšoval podíl sociálních výdajů na hrubém domácím produktu a aby se vytvořila těsnější vazba vyplacených důchodů na vývoj mezd a cen. Důchodové pojištění v rámci sociálního pojištění se vyčlenilo jako samostatná platba mimo daňový systém, příjmy z pojistného však jsou stále součástí státního rozpočtu a ze státního rozpočtu jsou vypláceny i pojistné dávky. (Holman, 2002) V roce 1994 byl tento systém doplněn o dobrovolné penzijní připojištění se státním příspěvkem. Další důležitá změna důchodového systému nastala 1.1.2013 zavedením důchodové reformy. Závažný problém průběžně placeného státního důchodového pojištění se ukazuje v případě stárnutí obyvatelstva. Princip mezigenerační solidarity, kde ekonomicky aktivní přispívají na důchody ekonomicky neaktivních, vlivem demografického vývoje v současné době se dostává do stavu neudržitelnosti. (Peková a kol., 2008) V důchodovém

fondově financovaném systému se tento problém nevyskytuje a nepodléhá demografickým změnám ve struktuře obyvatel. První krok zaměřený k motivaci člověka myslet odpovědně, tudíž převzít část odpovědnosti o svojí budoucí situaci ve stáří, byl v České republice v roce 1.1.1994, kdy byl zaveden systém penzijního připojištění se státním příspěvkem, realizovaný prostřednictvím soukromých penzijních fondů. (Holman, 2002) V současné době lze tedy porovnávat dva systémy fungující v České republice. Základní pilíř, veřejnoprávní povinné důchodové pojištění (I.pilíř) financované průběžně a doplňkový pilíř, dobrovolné penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření (III. pilíř) založený na kapitalizaci úspor jednotlivých účastníků. (www.mfcr.cz)

3.2 Důchodová reforma

S problémy, které souvisí se stárnutím populace a dalšími aspekty vzniku hlubokých deficitů důchodových účtu, se potýkají ekonomiky po celém světě. Bohužel je jasné, že žádné univerzální řešení neexistuje. Světová banka a OECD se proto začínají přiklánět k myšlence zformulovat reformní cíle a ukázat různé varianty jak jich dosáhnout. Výběr konkrétní varianty je pak na posouzení a možnostech každého státu. (World Bank, 2008)

3.2.1 Doporučení Světové banky

Světová banka v zásadě rozděluje reformní cíle podle dvou kritérií na tzv. primární a sekundární kritéria.

Primární kritéria jsou:

- Adekvátnost (adequacy)

Adekvátní důchodový systém má zabezpečit takové důchodové dávky, které dokážou zabránit v celé populaci chudobě ve stáří a zajistit prostředky pro stabilitu systému v tom smyslu, že nebude u důchodců docházet k razantnímu snížení spotřeby (životního standardu).

- Finanční přijatelnost (affordability)

Finančně přijatelný důchodový systém odpovídá ekonomickým možnostem jednotlivce i celé společnosti v daném státu a nenarušuje fiskální stabilitu.

- Udržitelnost (sustainability)

Udržitelný důchodový systém musí být natolik finančně zdravý, aby zůstal funkční i v delším časovém horizontu při budoucích (ale racionálních) předpokladech vývoje důchodového systému.

- Robustnost

Robustní důchodový systém by měl ustát výkyvy v oblasti demografické, ekonomické i politické volatility.

Kromě výše uvedených primárních kritérií existují sekundární kritéria, která jsou již nepřímá, neboť jsou spjatá s tím, jak důchodový systém v jednotlivé zemi souvisí s minimalizací deformace pracovního trhu, podporuje tvorbu úspor v populaci a přispívá k rozvoji finančních trhů. (World Bank, 2008)

3.3 Klasifikace důchodových systémů

3.3.1 Náhradový poměr

Náhradový poměr z hlediska důležitosti různých zdrojů, které důchodci získávají ve formě důchodů, předurčuje, jak se změní životní standart člověka po odchodu do důchodu.

- Hrubý náhradový poměr

„Hrubý náhradový poměr je definován jako poměr individuálních hrubých penzijních nároků jednotlivce vůči jeho hrubým výdělkům (bud' těsně před odchodem do důchodu, nebo v průměru během pracovního života, při použití vhodného indexování.“ (Cipra, 2012, str. 19)

- Čistý náhradový poměr

„Čistý náhradový poměr je definován jako poměr čistých penzijních nároků vůči čistým výdělkům (opět bud' těsně před odchodem do důchodu, nebo v průměru během pracovního života při použití vhodného indexování.“ (Cipra, 2012, str. 20)

Rozdíl mezi hrubým a čistým náhradovým poměrem je v zahrnutí individuální daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění v případě čistého náhradového poměru. Pokud se

tedy má jednat o ukazatel, který porovnává skutečné příjmy během ekonomicky aktivního života a příjmy z důchodu, používá se častěji čistý náhradový poměr z důvodu jeho pravdivější vypovídající schopnosti.

$$\text{čistý náhradový poměr} = \frac{\text{čistý důchodový příjem v roce po odchodu do důchodu}}{\text{čistý pracovní příjem v roce před odchodem do důchodu}}$$

nebo

$$\text{čistý náhradový poměr} = \frac{\text{čistý důchodový příjem v roce po odchodu do důchodu}}{\text{čistý průměrný příjem za roky před důchodem}}$$

Náhradový poměr u nízko příjmových skupin obyvatel obvykle neklesá příliš pod hranici 100%. V celospolečenském průměru ovšem je tento poměr pod hranicí 100%, například podle informací OECD za rok 2011 pro všech 34 zemí byl hrubý náhradový poměr ve výši 57%. To je dáno tím, že ve stáří do jisté míry klesá spotřeba, předpokládá se bytové zajištění důchodců, tedy nenesou břemeno splátek nájemného, případně hypotečních splátek a také že nemusí dojíždět za prací. Na druhou stranu u této skupiny populace často vzrůstají náklady na zdravotní péči. (Cipra, 2012)

3.3.2 Penzijní plán

Penzijní plán, obecněji důchodový systém je smlouva, která může mít podobu zákona, nebo je jinak definovaná, například má formu pravidel a předpisů daného penzijního plánu. Takto upravená smlouva slouží především k důchodovým účelům, ale může upravovat i další dávky, např. pro případ invalidity či sirotčího důchodu, a v níž dávky nemohou být vypláceny dříve než v určeném důchodovém věku. V opačné případě mohou být uplatněna významná penalizační opatření. (Cipra, 2012)

Penzijní plány se v jednotlivých zemích od sebe odlišují, z hlediska jejich struktury, fungování, či dobrovolnosti. Jednotlivé typy penzijních plánů:

- Mandatorní penzijní plán

Je povinný pro definovanou skupinu účastníku. Mohou být veřejné (řízené veřejnou správou), zaměstnanecké (povinné pro zaměstnance) nebo i osobní (každý účastník má na výběr z různých penzijních společností). Mandatorní penzijní plán je například veřejné důchodové pojištění (I. pilíř) v ČR.

- Dobrovolný penzijní plán

Účastník vstupuje dobrovolně do nějakého spořicího instrumentu. V ČR se jedná o penzijní připojištění, v současné době o doplňkové penzijní spoření (III. pilíř).

Veřejný a soukromý penzijní plán:

- Veřejný penzijní plán

Je záležitostí veřejného sektoru, kde centrální nebo regionální vláda či jiné veřejné subjekty spravují veřejné důchodové pojištění. Jedná se především o průběžně financované penzijní systémy a v Česku pod tento plán spadá sociální důchodové pojištění

- Soukromý penzijní plán

Soukromý penzijní plán je spravován jinou institucí, než je vláda či orgán veřejného sektoru. jedná se o různé zaměstnanecké fondy, nebo jiné soukromé společnosti, které spravují příspěvky účastníků. (Cipra, 2012)

Další členění:

- Příspěvkově definovaný penzijní plán

Výše dávek se počítá podle výše zaplacených příspěvků. Pokud se jedná o fondový systém, každý účastník disponuje svým individuálním účtem u penzijního fondu, při žádosti o výplatu dávky se tato konta rozpočtou do příslušných vyplácených penzí (anuit). Nevýhoda tohoto přístupu je obsažena ve skutečnosti, že výše vyplácené dávky závisí na hodnotě nashromážděného konta. V případě úmrtí, nebo vzniku invalidity v prvních letech spoření, je vyplácená pozůstalostní či invalidní penze zanedbatelně malá z důvodu nízké aktuální

hodnoty konta. Příkladem příspěvkově definovaných penzijních plánů je penzijní připojištění se státním příspěvkem v ČR.

- Dávkově definovaný penzijní plán

Podle výše předem stanovených budoucích dávek se vypočte výše příspěvků. Vyměření dávek může být plošné, např. vzhledem k průměrnému platu, jedná se o tzv. vyměřovací vzorce pro dávky. Pokud se opět jedná o fondově financovaný systém, je důležité do výpočtů zavést i předpokládanou pravděpodobnost přežití v aktivním stavu do důchodového věku u starobní penze a pravděpodobnost vzniku invalidity u invalidní penze atd.. V praxi jsou obvykle výpočty dávek vztahovány k výši platů, a protože u vývoje výše platů dochází z dlouhodobého hlediska k výrazným změnám, používají se spíše počítačové výpočty obsahující predikovaná platový vývoj. (Cipra, 2005)

Penzijní (důchodové) pojištění lze z hlediska plánu a fungování v jednotlivých zemích rozdělit:

- Penzijní pojištění bezfondové,
- penzijní pojištění fondové,
- penzijní pojištění kombinované.

System bezfondového penzijního připojištění funguje na principu vyplácení penzijních dávek pouze ze státního rozpočtu a to z průběžně placených povinných příspěvků ve formě odvodů zaměstnanců a zaměstnavatelů. Průběžné financování je založeno na principu mezigenerační solidarity a mezigenerační redistribuci. Tento systém bývá označován jako tzv. PAYGO systém (PAY-as-you-GO), kdy se z příjmů veřejného rozpočtu běžného období financují běžné výdaje na sociální zabezpečení, tedy i na důchodovou politiku. Charakteristickým znakem je okamžitá redistribuce příspěvků plynoucích od aktivních účastníků k oprávněným poživatelům dávek dle jejich nároků. Jedná se o pouhé přerozdělení, aniž by se vytvářel fond. Průběžné financování je tedy velice citlivé na demografický vývoj a vývoj produktivity práce aktivních účastníků. U starobních důchodů je systém nastaven tak, že současná generace ekonomicky aktivních financuje důchody současným důchodcům a v budoucnosti budou pobírat důchody, které budou platit jejich generační nástupci. V systému bezfondového průběžně financovaného důchodového pojištění je důležitá zejména vyrovnanost příjmů a výdajů. Právě vyrovnanost mezi příjmy a výdaji je v posledních letech problém, vysoký růst

sociálních výdajů je jedním z důvodů vzniku deficitu důchodového účtu, případně státního rozpočtu. Z globálního hlediska je tento způsob financování sociálního pojištění nejrozšířenější. (Rejnuš, 2010)

U fondového pojištění se všechny příspěvky zaměstnanců i zaměstnavatelů shromažďují výhradně v penzijních fondech. Účastník fondového pojištění má většinou svobodu rozhodování, u kterého fondu bude spořit. Na principu ekvivalence a zásluhovosti v budoucnu čerpá své naspořené prostředky. Úspory se vydávají s časovým zpožděním, musejí je proto penzijní fondy obhospodařovat a v ideálním případě i zhodnocovat. Stát v tomto systému nezasahuje přímo do důchodové politiky. Nepřímé zásahy směřuje obvykle do daňových úlev pro penzijní fondy, případně uplatňuje politiku přímých dotací, jako druh finanční pomoci fondovému systému. V některých zemích je individuální forma spoření dobrovolná, v jiných dokonce povinná. Ve většině zemí se vyskytuje ve formě tzv. druhého pilíře. Stát má dozor nad hospodařením těchto fondů a motivuje občany k zapojení se k dobrovolnému pojištění poskytováním různých daňových výhod a dalších různých zvýhodnění. (Rejnuš, 2010)

Penzijní pojištění kombinované popisuje různé kombinace předchozích systémů penzijního pojištění. Ve většině vyspělých zemí se tento systém vyskytuje jako tzv. více-pilířový systém, který je založen na využití financování sociálního zabezpečení v důchodovém věku z více zdrojů od více subjektů. Světová banka doporučuje tří-pilířový systém skládající se z veřejného pilíře (důchody ze státního rozpočtu), povinného soukromého pilíře (povinné příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů) a dobrovolného soukromého pilíře (soukromé komerční pojištění). Konkrétní podmínky kombinovaného systému bývají upraveny zákony platnými v jednotlivých zemích. (Rejnuš, 2010)

3.3.3 Finanční nástroje v rámci penzijních plánů

Nejprve je potřeba definovat obecná rizika finančních nástrojů (instrumentů):

- Likviditní riziko

Likvidita ve významu rychlosti přeměny investice na peněžní hotovost závisí na prodejnosti (marketability) příslušného aktiva, ale také na transakčních nákladech přeměny. Nejlikvidnější instrumenty jsou zpravidla peněžní hotovost a nástroje peněžního trhu.

- Inflační riziko

Inflační riziko je spjato zejména s rozdílem mezi současnou a budoucí hodnotou. Inflační faktor u spořicíh instrumentů je u penzí významný z hlediska dlouhodobosti. Snaha penzijních společností je používat takové instrumenty, které jsou zajištěné vůči inflačnímu riziku.

- Cenové riziko

Cenové riziko je stupeň kapitálové jistoty daného finančního nástroje. Nástroje peněžního trhu, nebo zajištěné půjčky včetně hypoték mají poměrně vysokou jistotu nominální hodnoty. Oproti tomu instrumenty jako akcie, nebo nemovitosti nemají kapitálovou jistotu po celou dobu držení takového nástroje, pokud nedojde k jejich vyplacení. Je také nutné u cenového rizika posoudit, zda je hodnota nominální, či reálná (souvisí s inflačním rizikem).

- Příjmové riziko

Souvisí s rizikem návratnosti investice, respektive se jedná o stupeň rizika nenávratnosti. Například u dluhopisů či jiných zajištěných instrumentů je riziko neplynutí příjmu téměř nulové, opačným protipólem z ohledem na toto riziko jsou kmenové akcie, kde návratnost finančních prostředků záleží na vývoji jednotlivých akcií. Také zde se setkáváme s inflačním rizikem, je tedy potřeba rozeznat nominální a reálné příjmy plynoucí z investice. (Revenda a kol., 2011)

3.3.4 Nástroje kapitálového trhu

Penzijní fondy většinou investují dlouhodobě, z toho důvodu využívají nástroje kapitálového trhu. Krátkodobé nástroje peněžního trhu používají z důvodu, že penzijní fondy obvykle inkasují periodické platby menších objemů od účastníků a nebylo by efektivní tyto prostředky ihned reinvestovat na kapitálovém trhu. Fondy proto využívají strategii nakumulování menších objemů prostředků do většího a poté investování většího objemu na kapitálovém trhu.

- Dluhopisy

Dluhopisy jsou považovány za konzervativní dlouhodobý instrument s nižšími výnosy, ale menším rizikem. Jakmile se penzijní fond dostává do stádia zralosti (hromadí se prostředky,

kteřé budou brzy vypláćeny) přeřsunuje své investice z rizikovějších investic do méně. K tomuto zajištění využívá právě dluhopisy.

- Akcie

Akcie jsou majetkové cenné papíry, které emitují akciové společnosti za účelem získání, případně rozšíření kapitálu. Investování penzijních společností do tohoto druhu cenných papírů bývá často zákonem omezené z důvodu rizikovosti těchto instrumentů. V ČR penzijní společnosti mohou investovat až 80% prostředků, které má účastník na svém penzijním účtu při zvolení dynamické varianty investování. Při této volbě se ovšem účastník vystavuje riziku znehodnocení svých naspořených prostředků, na druhou stranu může získat vyšší výnos v závislosti na vývoji kapitálového trhu.

- Nemovitosti

Investice do nemovitostí je u penzijních fondů poměrně obvyklá. V porovnání s ostatními nástroji na finančním trhu mají sice menší likviditu, ale poskytují lepší protiinflační ochranu. V penzijním kontextu jsou investice do nemovitostí využívány jako jedny z nejdlohodobějších typu investice.

- Finanční deriváty

Finanční deriváty se využívají jak pro spekulativní investice, tak k zajištění investic. V rámci spekulativních obchodů se nejčastěji používají future. Měnové forwardy slouží jako nástroj pro zajištění investičních transakcí v cizích měnách, např. při mezinárodní diverzifikaci investičního portfolia. (Revenda a kol., 2011)

3.4 Přístupy ke klasifikaci důchodových systémů

3.4.1 Tří-pilířový systém

Jako klasický přístup k důchodovým systémům lze označit systém, který je postavený na třech pilířích. Obdoba tří-pilířového systému byla zavedena v ČR v rámci důchodové reformy, které byla spuštěna od 1.1.2013. Důvody k zavedení a podpoře II. a III. pilíře vyplývají z neudržitelnosti financování důchodových dávek pouze z prvního pilíře. V současné době v ČR dochází k ukončení II. pilíře a zrušení popisovaného tří-pilířového systému. (www.mfcr.cz)

I. První pilíř

První pilíř je označení průběžně placeného mandatorního důchodového systému (tzv. PAYGO systém). Tento systém bývá označován za „státní“ z důvodu správy státní organizací s určitou garancí. V České republice je jako první pilíř označováno sociální důchodové pojištění. Tento systém je v současné době deficitní a proto je doporučeno ho podpořit dalšími pilíři.

II. Druhý pilíř

Důchodové systémy spadající pod druhý pilíř jsou spjaty s výkonem zaměstnání. Jde o různé systémy které jsou v podnicích organizovány pro vlastní zaměstnance, ve skupinách sdružujících určité komory, případně v dalších institucích, které jsou zřízeny za tímto účelem. Tento pilíř je blízce spjat s prvním pilířem. Penzijní plány tohoto systému jsou z pravidla spíše mandatorní, než dobrovolné, bývají zaměstnanecké s fondovým financováním (shromažďování prostředků a výplatu dávek zabezpečují většinou penzijní fondy, či obdobné finanční instituce).

III. Třetí pilíř

Třetí pilíř důchodového systému je postaven na soukromých úsporách občanů dané země u soukromých poskytovatelů anuitního produktu, zejména životních pojišťoven, nebo u subjektů kolektivního investování, obvykle penzijních fondů. Vztah mezi občanem a institucí, poskytující tento produkt, probíhá na základě individuálního penzijního plánu, který střadatel podpisem stvrzuje (Cipra, 2012). Jedná se o soukromé dobrovolné spoření, které bývá často zvýhodňováno ze strany státu daňovým zvýhodněním, nebo státními příspěvky. (www.mfcr.cz)

3.4.2 World Bank

Světová banka ve své studii, kterou provedla v roce 2008 vymezila pět pilířů. Nejedná se zde pouze o doplnění klasického tří-pilířového systému o další dva, ale jedná se o nový pohled na problematiku důchodové reformy.

A. Nultý pilíř

Nultý pilíř je základní ochrana oproti chudobě ve stáří, kde na ochranu mají nárok určité skupiny bez ohledu na placení příspěvků. Nultý pilíř je financovaný pomocí centrální, či lokální vlády z daňových odvodů a důchody jsou vypláceny i občanům, kteří nejsou formálně zapojeny do ekonomiky státu. Nultý pilíř může poskytovat základní důchod pro každého občana daného státu po dovršení určitého věku, nebo pro občany s ohledem na jejich sociální postavení (osoby s omezeným majetkem, nebo příjmy)

B. První pilíř

První pilíř je klasický veřejný průběžně financovaný systém (PAYGO systém), který je pod kontrolou veřejné správy. Tento pilíř je postaven zejména na principu zásluhovosti a má za úkol zabezpečit určitý standart obyvatelů i v poproduktivním věku. Nevýhodou jsou vysoké odvody do důchodového systému v prvním pilíři a tím vyšší zatížení práce. Dále je tento systém náchylný na demografické a ekonomické změny. Problémy s prvním pilířem (veřejné důchodové pojištění) v České republice jsou způsobeny také tím, že se snaží naplnit jak princip zásluhovosti, tak také solidarity.

C. Druhý pilíř

Druhý pilíř je stejně jako první pilíř mandatorní, ovšem zde účastníci shromažďují své příspěvky na své soukromé spořicí účty, jedná se tedy o soukromé penzijní spoření, či pojištění. Jedná se o mandatorní příspěvkové penzijní plány, které ve vyspělých ekonomikách spravuje soukromý sektor. Účastníci druhého pilíře mají na výběr z různých fondů ve kterých spoří, aktivní nebo pasivní řízení svých investic, řízení portfolia a z dalších modifikací systému nabízených v různých zemích. Státem uplatňovaná povinnost spořit ve druhém pilíři představuje pro stát určitou spoluzodpovědnost za výsledky hospodaření tohoto systému (např. garance minimálního výnosu nebo minimálního nominálního důchodu). Pro účastníky druhého pilíře může být i politické riziko, např. že stát převede prostředky z tohoto spoření zpět do prvního pilíře, jako v Argentíně, Maďarsku, nebo Polsku. Důvod této intervence byl společný, zmírnění státního deficitu. V České republice má tento systém dobrovolnou formu a proto se nepředpokládá, že by byly prostředky účastníku zestátněny.

D. Třetí pilíř

Rozdíl mezi druhým a třetím pilířem je povinnost respektive dobrovolnost. Třetí pilíř je vždy dobrovolný a lze ho charakterizovat jako dobrovolné penzijní spoření, či pojištění. Tento systém může mít spoustu podob a je velmi flexibilní a kompenzuje některé „nespravedlnosti“ předchozích systémů. Zpravidla je spravován soukromými penzijními společnostmi, či pojišťovnami a je v různých modifikacích podporován státem (nejčastěji státní příspěvek, daňové zvýhodnění) a účastníci nesou rizika spojená s hospodařením soukromých společností.

E. Čtvrtý pilíř

Čtvrtý pilíř je doplňkový a bývá označován jako služby a rodina. Základem tohoto pilíře je neformální podpora (rodinná či charitativní podpora), formální sociální programy (pečovatelské a ubytovací služby), individuální finanční a nefinanční aktiva (vlastnictví bytu, reverzní hypotéka atd.). Ve vyspělých zemích tento systém výrazně zatěžuje veřejné rozpočty, zejména přes zdravotní péči. Výchoziskem je pak přirozené posílení odpovědnosti rodiny v rámci zaopatření na stáří. (World Bank, 2008)

3.4.3 Tři vrstvy důchodového systému podle OECD

OECD ve svých publikacích používá klasifikaci založenou na třech vrstvách, nikoliv pilířích. První dvě vrstvy zahrnují mandatorní důchodové systémy, třetí vrstva se týká dobrovolných systémů.

- První vrstva

První vrstva je charakterizovaná jako redistribuční a zahrnuje především mandatorní veřejným sektorem poskytované penzijní plány. Účelem první vrstvy je zajistit určitý životní standard občanům v důchodu a vyvarovat jejich potenciálnímu vystavení chudobě.

- Druhá vrstva

Druhá vrstva z hlediska OECD hraje roli spoření či pojištění. Důchodové programy by měli zajistit srovnatelný životní standard účastníků, jako během jejich ekonomicky aktivního životního období. Programy v druhé vrstvě bývají většinou mandatorní.

- Třetí vrstva

Třetí vrstva zahrnuje dobrovolné soukromé penzijní plány, jako je tomu v třetím pilíři u standardních tří-pilířových systémů. (OECD, 2015)

3.5 Důchodové pojištění v ČR

Náplní této kapitoly bude stručný popis penzijního systému označovaném jako důchodové pojištění, nebo první pilíř penzijního systému v ČR.

Obecné principy důchodového pojištění v České republice založeného zákonem č. 155/1995 Sb. jsou následující:

- Princip solidarity (zejména osoby s vyššími příjmy přispívají na osoby s nižšími příjmy, ale také solidarita ekonomicky aktivních osob s důchodci),
- princip průběžného financování,
- v zásadě povinná účast na důchodovém pojištění,
- garance a obligatornost dávek (při splnění zákonem povinných podmínek vzniká nárok na důchodové dávky),
- placení stanoveného pojistné.

Dávky z důchodového pojištění v ČR:

1. Starobní důchod,
2. invalidní důchod,
3. vdovský a vdovecký důchod,
4. sirotčí důchod.

Pro náplň diplomové práce je nejvýznamnější starobní důchod, proto další charakteristiky se budou týkat především starobních důchodů. (www.mpsv.cz)

3.5.1 Doba pojištění

Doba pojištění a vyměřovací základ jsou základní veličiny, která se používají pro stanovení výše důchodových dávek. Doba pojištění má význam nejen pro stanovení výše důchodu, ale také pro splnění podmínek nároku na důchod. Existuje také tzv. náhradní doba pojištění,

přítom pro nárok pojištění se hodnotí stejně až na výjimky, kdy se započítává 80 % z náhradních dob do celkové doby pojištění. Mezi hlavní druhy činností, při niž se započítává doba pojištění jsou:

- Pracovní poměr (zaměstnání podle zákoníku práce se považuje za dobu pojištění pokud vzniká podmínka účasti na nemocenském pojištění v ČR),
- služební poměr (vojáků z povolání, příslušníci policie ČR atd..),
- činnost osob samostatně výdělečně činných (hlavní činnost vždy, vedlejší činnost pouze pokud daňový základ dosáhne rozhodné částky, nebo dobrovolně),
- dohoda o pracovní činnosti (se započítává do doby pojištění, neboť vzniká účast na nemocenském pojištění),
- dohoda o provedení práce (pokud měsíční zúčtovaná odměna vyšší než 10 000 Kč),
- péče o dítě ve věku do 4 let,
- péče o osobu, která je závislá na péči jiné osoby,
- studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole (od 1.1.2010 se nepovažuje ani za náhradní dobu pojištění, před rokem 2010 se považuje za náhradní dobu pojištění a započítává se v rozsahu 80 % maximálně po dobu 6 let po dovršení věku 18 let),
- doba nezaměstnanosti (doba vedení uchazeče v evidenci úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání po dobu nejvýše 3 let, doba nezaměstnanosti se hodnotí jako náhradní doba pojištění a započte se v rozsahu 80 % procent,
- pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně (započítává se v rozsahu 80%),
- pobírání nemocenských dávek (započítává v rozsahu 80 %). (www.mpsv.cz)

Potřebná doba pojištění v ČR je uvedena v tabulce č. 1.

Tab. č. 1: Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod

Důchodový věk dosažen v roce	Potřebná doba pojištění (roky)
2009 a dříve	25
2010	26
2011	27
2012	28
2013	29
2014	30
2015	31
2016	32
2017	33
2018	34
2019 a později	35

Zdroj: www.mpsv.cz

Prodlužování potřebné doby pojištění v závislosti na roku dosažení důchodového věku je patrný v tabulce č. 1. Občanům ČR, kteří dosáhli věkové hranice stanovené pro důchodový věk do roku 2009, byla dostačující doba pojištění 25 let. Zatímco občané, kterým vznikne, dle důchodového věku nárok na důchod po roce 2019, musejí mít dobu pojištění v délce 35 let.

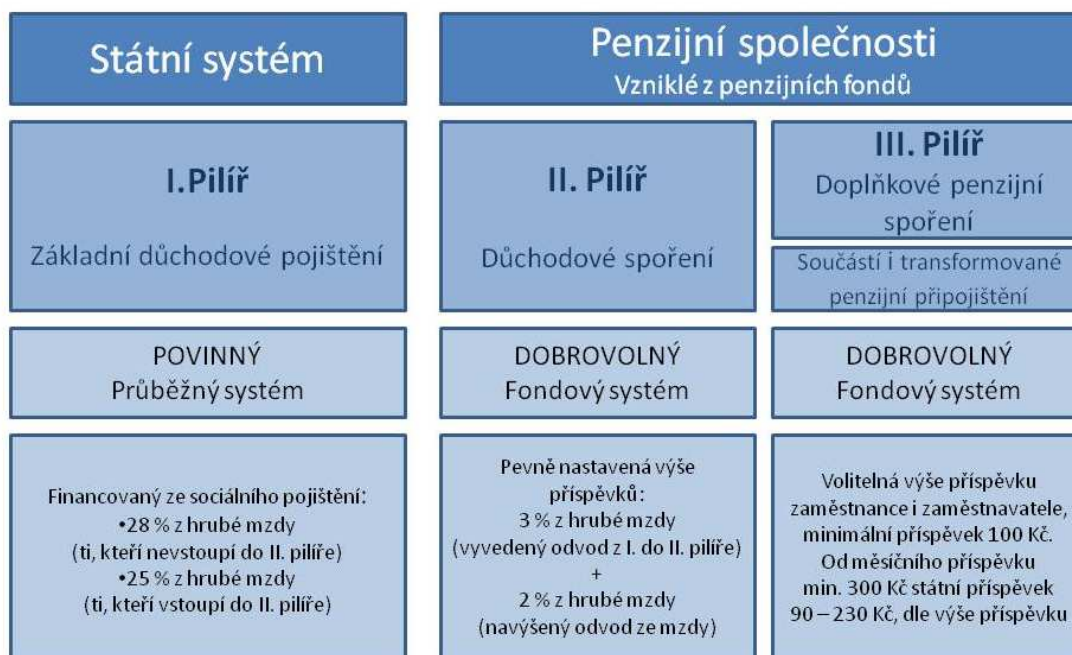
3.5.2 Vyměřovací základ

Osobní vyměřovací základ se vypočte jako měsíční průměr ročních vyměřovacích základů bez ohledu na vyloučené doby (nezapočítávají se do délky pojištění). Výpočtový základ se stanoví pomocí předepsané redukce (pomocí redukčních hranic). Tento nástroj má za následek zabezpečení solidarity mezi rozdílnými příjmovými skupinami obyvatel. (www.mpsv.cz)

3.6 Důchodová reforma v ČR

Důchodová reforma byla spuštěna 1.1.2013 a vyznačovala se zavedením tří-pilířového systému. Obsahem této kapitoly je deskripce zavedeného tří-pilířového systému a následuje analýza a důvody ke zrušení tohoto systému.

Obr. č. 1: Schéma III- pilířového systému v ČR

Zdroj: www.mfcr.cz, vlastní zpracování

3.6.1 Základní aspekty důchodové reformy ČR

Na konci roku 2011 byly schváleny zákony, které od roku 2013 výrazně změnilý systém důchodového pojištění obyvatel České republiky.

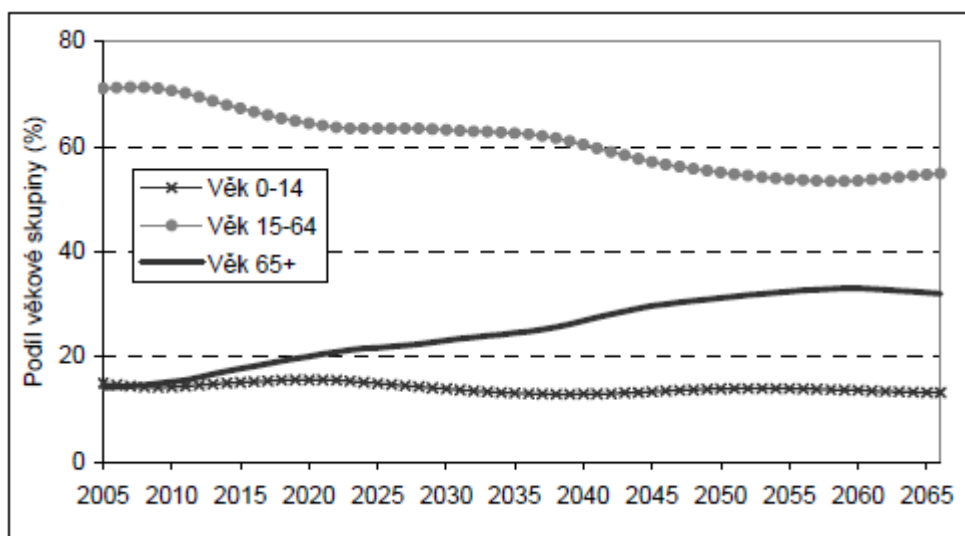
Důvody změn podle Ministerstva financí ČR byly následující:

- Průběžný státní systém není nadále plně finančně udržitelný z povinně hrazených odvodů na sociální pojištění a již se dostal do hlubokého deficitu. V roce 2008 byl důchodový účet ještě vyrovnaný, v roce 2013 deficit dosahuje již 30 až 40 mld. Kč a vzhledem k demografické predikci je patrné, že bude potřeba stále vyšších částek na straně příjmů do státního systému, z čehož by vyplývalo zvýšení příjmů do důchodového rozpočtu pomocí zvýšení sazeb odvodů do důchodového systému. Tento krok však zvyšuje daňové zatížení práce.

Predikcí demografického vývoje se v České republice mimo jiné zabývá Český statistický úřad, který zpracoval pravděpodobné scénáře demografického vývoje sahající až do roku 2065. Podle projekce nastane v ČR stagnace plodnosti, dále díky zvyšující se úrovni života a zlepšující se lékařské péči dochází k prodloužení středního věku dožití, zejména pak u mužů ze 74 let na 84 let a u žen z 80 na 88 let (www.czso.cz) Predikce také udává klesající celkový

přírůstek obyvatel žijících v České republice a zároveň upozorňuje na problém stárnutí obyvatel. Dle studie je nevyhnutelný trend zvyšujícího se indexu ekonomického zatížení, porovnávající počet osob v ekonomicky neaktivním věku (zde zahrnující věkové skupiny 0-19 let a 65 a více let) a v ekonomicky aktivním věku (zde 20-64 let), který směřuje k početnímu vyrovnání obou skupin. Jsou tedy patrné budoucí problémy současného průběžně financovaného systému z důvodu vyrovnání počtu pojistníků, kteří odvádí platby do důchodového systému a počtu důchodců pobírající důchodové dávky.

Graf č. 2: Podíl věkové skupiny v jednotlivých letech (%)

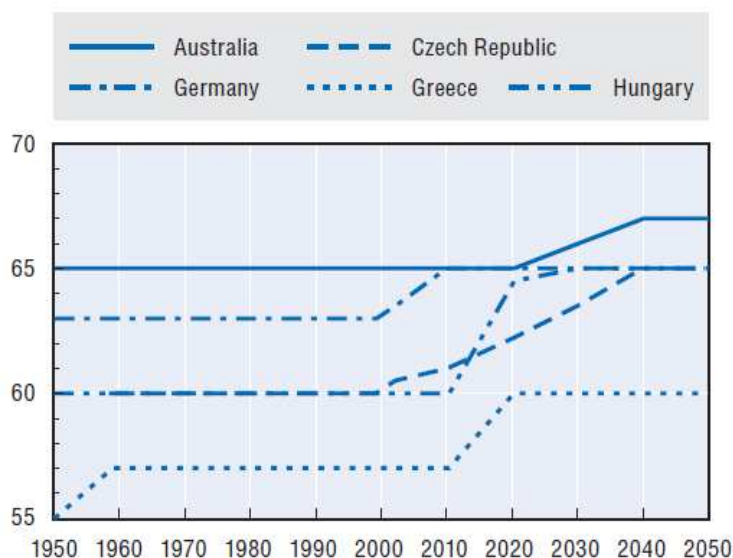

Zdroj: www.cszo.cz

Predikovaný vývoj věkových skupin můžeme vidět na grafu č. 2, z něhož je patrné zvýšení počtu obyvatel starších 65 let a zároveň snižující se počet ekonomicky aktivních obyvatel ve věku 15-64 let.

Graf č. 3: Zobrazení zvyšujícího se důchodového věku mužů ve vybraných zemích OECD v letech 1950-2050

Zdroj: www.oecd.com

Zvyšující se věk odchodu obyvatel do starobního důchodu dle OECD můžeme pozorovat na grafu č. 3. Česká republika se řadí mezi země, u nichž dochází ke zvyšování věkové hranice potřebné pro nárokování důchodových dávek za státního systému.

- Dobrovolného penzijního připojištění se účastnilo více jak 5 mil. účastníků, konkrétně k 31.12.2012 evidovaly penzijní fondy 5 150 415 účastníků, u těchto účastníků se zaznamenávaly nízké částky, průměrný příspěvek účastníků za rok 2012 byl 465 Kč (www.apfcr.cz). Vyšší příspěvku považovalo Ministerstvo financí ČR za nízký z důvodu budoucího nezabezpečení dostatečně vysokého vypláceného důchodu z penzijního fondu. Systém také přináší nízké zhodnocení. To je způsobeno zejména neodděleným majetkem účastníků penzijního připojištění a samotných penzijních fondů, což umožňuje penzijním fondům hradit své veškeré náklady z majetku účastníků. Současně ministerstvo kritizovalo způsob investování, který garantuje nezáporné zhodnocení, což omezuje penzijní fondy při investování do rizikovějších instrumentů, které mohou přinést vyšší výnos.

- Další z problémů a důvodů změny důchodového systému v roce 2013 je implicitní dluh, který lze definovat, jako budoucí závazek, na nějž není v současnosti pamatováno tvorbou rezerv. Budoucí příjmy na něj nebudou postačovat. Současní pracující mají nárok na vyplácení důchodů ze státního systému v budoucnosti, dle aktuálně provedených analýz, nebude pro jejich výplatu dostatek peněžních prostředků.

Penzijní reforma měla do budoucnosti řešit výše uvedená negativa z pohledu nutnosti diverzifikace financování důchodů ze státního I. pilíře, a ze soukromého spoření (II. a III. pilíř). Stát měl za cíl motivovat a přesvědčit občany, aby vstupovali do nově vzniklého II. a III. pilíře za účelem tvorby vlastních důchodových rezerv. Občané by se v budoucnosti neměli spoléhat pouze na důchody vyplácené státem, ale měli by si na základě své zodpovědnosti tvořit své soukromé důchodové úspory. Dle teorie životního cyklu by občané v produktivním věku měli mít zpravidla vyšší důchod než spotřebu a tento rozdíl použít na kumulaci úspor, které využijí v poproduktivním věku (Soukup a kol., 2008). Soukromé penzijní fondy by měly sloužit jako prostředek tvorby a správy úspor na penzi.

Od 1.1.2013 byl v České republice zaveden tří-pilířový systém důchodového spoření.

Struktura penzijního systému:

- I. pilíř – státní průběžný systém,
- II. pilíř – kapitalizační pilíř,
- III. Pilíř – plně dobrovolný systém vycházející z transformace penzijního připojištění.

3.7 Důchodové spoření

Důchodové spoření byl název II. pilíře, který byl zaveden 1.1.2013 v ČR.

Do II. pilíře bylo možné dobrovolně vstoupit, ovšem poté již byla povinnost setrvat v něm až do důchodového věku. Důchodový věk je myšleno dovršení věkové hranice pro uznání výplaty starobního důchodu z I. pilíře, protože důchodové spoření bylo těsně spjato s I. pilířem, tak také věk potřebný k výplatě dávek z obou systémů byl totožný. Ve II. pilíři byla pevně nastavená výše příspěvků a to 3% z hrubé mzdy zaměstnanců, jako vyvedený odvod z prvního pilíře do druhého pilíře (odvod do prvního pilíře se tedy sníží). Účastník důchodového spoření neměl povinnost odvádět 28% z hrubé mzdy do I. pilíře, ale pouze 25% z hrubé mzdy a zbývající 3% na své soukromé důchodové spoření. To platilo za splnění podmínky, že účastník si sám odváděl na důchodové spoření měsíčně navíc 2% ze své hrubé mzdy. Celkově činila výše odvodu na důchodové spoření 5% z vyměřovacího základu. Vzhledem k tomu, že se snížil odvod těchto občanů do prvního pilíře, bude jim i adekvátně krácen státní důchod z prvního pilíře. (Zákon č. 426/2011 Sb.)

3.7.1 Dávky z II. pilíře

Při zavádění důchodového spoření byly stanoveny následující systémy výplaty naspořených částech.

Z pojistné smlouvy o pojištění důchodu, při splnění daných podmínek, vzniká nárok na:

- a. Doživotní starobní důchod,
- b. doživotní starobní důchod s možností sjednání pozůstalostní penze na 3 roky,
- c. starobní důchod na dobu 20 let,
- d. sirotčí důchod na dobu 5 let.

Důchod vyplácený doživotně, nebo po stanovenou dobu, měl být vyplácen v pravidelných měsíčních dávkách. Doživotní starobní důchod znamená zaručení vyplácení starobního důchodu od životní pojišťovny za podmínek stanovených v pojistné smlouvě o pojištění důchodu a pojistných podmínkách. Výplata doživotního důchodu končí dnem úmrtím účastníka. Pozůstalostní penze na 3 roky zaručuje vyplácení dávek oprávněným osobám po dobu tří let od úmrtí účastníka důchodového spoření. Účastník si také mohl zvolit starobní

důchod na dobu určitou, konkrétně dvaceti let, případně sirotčí důchod vyplácený pozůstalým za určitých podmínek po dobu 5 let. (Zákon č. 426/2011 Sb., § 18)

3.7.2 Důchodový fond

Penzijní společnost shromažďovala prostředky účastníků do tzv. důchodového fondu, který obhospodařovala daná penzijní společnost.

„Důchodový fond je souborem majetku, který náleží všem účastníkům a jiným osobám, na které přešlo právo na vyplacení prostředků účastníka, a to v poměru podle počtu důchodových jednotek“ [zákon č. 426/2011 Sb., § 42, odst. 2].

Výše výsledné dávky z důchodového spoření tedy záležela na tom, kolik si jednotlivý účastník naspořil, respektive kolik se mu odvedlo z jeho mzdy a kolik ze státního systému.

3.7.3 Zrušení II. pilíře

Na základě koaliční smlouvy a programového prohlášení vlády ČR byla stanovena „Odborná komise pro důchodovou reformu“. Komise je stanovena pod záštitou ministryně práce a sociálních věcí a ministra financí a skládá se z členů vlády, zástupců opozice a odborníků z řad ekonomů, sociologů, statistiků a demografů. (www.duchodova-komise.cz)

Mezi hlavní cíle důchodové komise patří:

- 1. Navrhnout konkrétní mechanismus, pomocí kterého bude prováděno pravidelné hodnocení nastavení důchodového věku.*
- 2. Navrhnout takovou podobu valorizačního mechanismu, který zajistí úměrnou a důstojnou výši důchodu po celou dobu jeho výplaty.*
- 3. Navrhnout konkrétní způsob ukončení systému důchodového spoření.*
- 4. Navrhnout takové nastavení parametrů systému, při kterém dojde k posílení principu zásluhovosti bez negativního dopadu na ochranu před chudobou u populace důchodců.*
- 5. Navrhnout změny parametrů doplňkových důchodových systémů, zejména pak poskytované státní podpory s cílem motivovat k vytváření dlouhodobých úspor na stáří a k využití pro výplatu pravidelné penze a s ohledem na možnosti jednotlivých typů rodin a domácností.*

6. Navrhnout takovou podobu transferů mezi občany, rodinami a státem zprostředkovaných důchodovým systémem, která zajistí vyvážené a všeobecně akceptované postavení všech typů domácností. (www.duchodova-komise.cz)

Zejména pak z ohledem na doporučení důchodové komise, ohledně návrhu konkrétního způsobu ukončení systému důchodového spoření, byl konci roku 2015 schválen zákon č. 376/2015 Sb., který pojednává o zrušení důchodového spoření.

„Ukončení důchodového spoření je dále navrženo tak, aby byl respektován roční cyklus placení pojistného na důchodové pojištění. Je tak navrženo, že od ledna 2016 bude ukončeno placení pojistného na důchodové spoření. V souladu s některými možnostmi placení pojistného u OSVČ a i vzhledem k přípravě penzijních společností na vypořádání prostředků a pozvolný prodej investičních nástrojů budou důchodové fondy zrušeny k 1. červenci 2016 a zahájena jejich likvidace.“ (Zákon č. 163/2015 Sb. zákon kterým se mění zákon o důchodovém spoření)

Ze zákona č. 376/2015 Sb. vyplývají nároky účastníků na vyplacení prostředků účastníků z II. pilíře:

1. Převedením prostředků na uvedený účet u osoby oprávněné poskytovat platební služby, nebo dodáním prostřednictvím poštovního průkazu,
2. převedením prostředků na doplňkové penzijní spoření, které má účastník sjednané u penzijní společnosti, podle zákona upravujícího doplňkové penzijní spoření, nebo penzijní připojištění upravující podle zákona o penzijním spoření se státním příspěvkem.

Do dne 30.9.2016 účastník písemně sdělí své jméno a rodné číslo své penzijní společnosti a zvolený způsob vyplacení prostředků a v závislosti na zvolené formě výplaty číslo účtu u osoby oprávněné poskytovat platební službu, případně adresu, na kterou bude doručen poštovní poukaz, respektive číslo doplňkového penzijního spoření, nebo penzijního připojištění na které budou prostředky převedeny. (Zákon č. 376/2015 Sb.)

V případě úmrtí účastníka v době spoření penzijní společnost vyplatí dědici prostředky účastníka odpovídající dědickému podílu podle rozhodnutí soudu o dědictví, které nabylo právní moci, do 1 měsíce ode dne, kdy o to dědic písemně požádal.

Doplnění pojistného na důchodové pojištění

Vzhledem k principu spoření účastníků ve II. pilíři, kdy si účastník mohl vyvézt 3% pojistného na důchodové pojištění z I. pilíře na své soukromé spoření (II. pilíř), účastník může za dobu své účasti na důchodovém spoření v období před rokem 2016 doplatit pojistné na důchodové pojištění upravené zákonem o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanost. V případě doplnění rozdílu mu nebude v budoucnosti krácen starobní důchod z I. pilíře.

Doplatek pojistného na důchodové pojištění činí u

a) *zaměstnance 60 % z pojistného na důchodové spoření, které bylo plátcem pojistného na důchodové spoření odvedeno,*

b) *osoby samostatně výdělečně činné 3 % z úhrnu vyměřovacích základů pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti za kalendářní roky, v nichž aspoň po část roku byla účastna důchodového spoření, a v této době trval výkon samostatné výdělečné činnosti, ze které mělo být zapláceno pojistné na důchodové pojištění,*

c) *osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění 3 % z úhrnu vyměřovacích základů pro pojistné na důchodové pojištění za kalendářní měsíce, v nichž trvala účast na důchodovém spoření, z nichž bylo zapláceno pojistné na důchodové pojištění. (Zákon č. 367/2015 Sb., § 21)*

Doplatek pojistného lze uhradit do 29.12.2017, kdy přesnou výši doplatku poplatníkovi zašle okresní správa sociálního zabezpečení. Nesouhlasí-li účastník s výší doplatku pojistného na důchodové pojištění sděleného okresní správou sociálního zabezpečení, může do 30 dnů ode dne obdržení tohoto sdělení písemně požádat okresní správu sociálního zabezpečení o vydání rozhodnutí o výši doplatku, dále v této žádosti je účastník povinen uvést důvody tohoto svého nesouhlasu. (Zákon č. 367/2015 Sb.)

3.8 Doplnkové penzijní spoření- III. pilíř

„Doplnkové penzijní spoření je shromažďování a umísťování příspěvků účastníka doplnkového penzijního spoření (dále jen „účastník“), příspěvků placených za účastníka jeho zaměstnavatelem a státních příspěvků do účastnických fondů obhospodařovaných penzijní společnostmi a vyplácení dávek z doplnkového penzijního spoření, jehož účelem je zabezpečit doplňkový příjem účastníka ve stáří nebo invaliditě.“ (Zákon č. 427/2011 Sb., § 1, odst. 2)

Třetí pilíř vznikl 1.1.2013 tzv. transformací penzijních fondů na penzijní společnosti a současně se penzijní připojištění změnilo na transformovaný fond doplnkového penzijního spoření. Z transformovaného fondu účastníci mohou (ale nemusí) přejít do nových účastnických fondů. Pokud se takto rozhodnou, ztratí nárok na podmínky sjednané při uzavření smlouvy o penzijním připojištění, především garanci nezáporného ročního zhodnocení prostředků, nebo možnost sjednání výsluhové penze. Získat naopak mohou vyšší zhodnocení při dlouhodobém investování na finančním trhu z důvodu možnosti investování do nových fondů (obnova fondů z II. pilíře).

3.8.1 Změna výše státního příspěvku

Od 1.1.2013 se zvýšil minimální měsíční příspěvek účastníka nutný pro připsání státního příspěvku ze 100 Kč na 300 Kč, kde se státní příspěvek změnil z 50 Kč na 90 Kč. Maximálního státního příspěvku, tj. 230 Kč, dosáhne účastník při měsíční úložce 1000 Kč. Pokud si účastník spoří 300 Kč až 999 Kč je výše státního příspěvku 90 Kč plus 20 % z částky přesahující 300 Kč. Jestliže je měsíční příspěvek účastníka 1000 Kč a více, stát připíše 230 Kč. (427/2011, § 14) Výpočet státního příspěvku s ohledem na výši příspěvku účastníka zobrazuje tabulka č. 2.

Výše minimálního příspěvku účastníka zůstává 100 Kč, při této úložce však není připisovaná žádná státní podpora (427/2011, § 9).

Tab. č. 2: Výše státního příspěvku

Výše příspěvku účastníka	Výše státního příspěvku
300 Kč až 999 Kč	90 Kč + 20% z částky nad 300 Kč
1 000 Kč a více	230 Kč

Zdroj: Zákon č. 427/2011 Sb., § 14

3.8.2 Změny daňového zvýhodnění

Změny spjaté s důchodovou reformou platnou od 1.1.2013 se týkají i úpravy částek daňového zvýhodnění. Maximální částka 12 000 Kč, kterou lze odepsat z ročního základu daně zůstává, mění se částka, která se při výpočtu odečítá z ročního úhrnu účastníkem placených příspěvků z 6 000 Kč na 12 000Kč. Důvodem je zvýšení maximální výše měsíčně placeného příspěvku účastníka pro připsání státní podpory z 500 Kč na 1000 Kč. Účastník tedy musí měsíčně přispívat minimálně 2000 Kč na své penzijní připojištění, aby mohl plně uplatnit daňové zvýhodnění. (Zákon č. 586/1992 Sb).

3.8.3 Nároky účastníka z transformovaného penzijního fondu

Podmínkou nároku na vyplácení dávek z transformovaného penzijního fondu je dosažení 60 let účastníka a trvání spořicí doby nejméně 60 měsíců, případně upravená spořicí doba podle pojistné smlouvy na délku nejvýše 120 měsíců. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 20)

Pokud účastník spoří v transformovaném fondu, má nárok na všechny dávky podle penzijního plánu, který upravuje původní smlouvu o penzijním připojištění.

V případě dobrovolného přestupu účastníka z transformovaného fondu do účastnického fondu u penzijního připojištění, případně při sjednání doplňkového penzijního spoření, mění se smluvní nárok na vyplácení dávek.

3.8.4 Účastnický fond

Dávky vyplácené z účastnického fondu:

- a) Starobní penze na určenou dobu,
- b) invalidní penze na určenou dobu,
- c) jednorázové vyrovnání,
- d) odbytné,
- e) úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi,

- f) úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu a přesně stanovenou výši důchodu.

Účastník si může při splnění nároku na určitou dávku nechat převést prostředky z penzijní společnosti do životní pojišťovny a ta mu bude vyplácet dohodnuté dávky. Životní pojišťovna je oprávněna vyplácet dávky v případě penze na určenou dobu, nebo doživotní penze. Ostatní dávky vypočte a vyplatí penzijní společnost. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 23)

Starobní penze na dobu určenou je vyplácena v pravidelných splátkách v určené výši, nebo v určeném počtu splátek do vyčerpání prostředků účastníka a to minimálně kvartálně v daném roce, pokud splátky dosahují výše alespoň 500 Kč. Výplata dávek na dobu určenou musí trvat nejméně 3 roky, přičemž o délce trvání pobírání dávek rozhoduje účastník, který může vyplácení dávek i opakovaně pozastavit. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 22)

V případě doživotní penze bude účastník pobírat od životní pojišťovny pravidelné doživotní měsíční dávky v neklesající výši alespoň čtyřikrát za kalendářní rok. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 20)

Na jednorázové vyrovnání má nárok účastník namísto pobírání některé z penzí v případě dovršení věku potřebného pro nárok výplaty důchodových dávek ze státního průběžně placeného systému. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 24)

V případě úmrtí účastníka den po vzniku na jakoukoliv dávku, případně pokud ještě nebyla vyplacena, má nárok na jednorázové vyrovnání tzv. určená osoba. Pokud účastník zemře a již byla započata výplata starobní či invalidní penze na dobu určitou, určená osoba má nárok na zbývající prostředky, které ještě nebyly vyplaceny. V případě absence určené osoby ve smlouvě o doplňkovém penzijním spoření, stává se jednorázové vyrovnání předmětem dědictví. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 25)

Pokud se účastník rozhodne pro výplatu doživotní penze od životní pojišťovny, nebo pro úhradu jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu a přesně stanovenou výši důchodu, je penzijní společnost povinna převést všechny prostředky, které má účastník na svém účtu, do vybrané životní pojišťovny. Před uzavřením smlouvy životní pojišťovna písemně sdělí výši důchodu, který mu v případě uzavření pojistné smlouvy garantuje po celou dobu.

V případě přiznání invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně, vzniká účastníkovi nárok na pobírání invalidní penze na určenou dobu. Invalidní důchod bude vyplácený z doplňkového penzijního spoření v případě uznání invalidity třetího stupně a trváním smlouvy alespoň 36 měsíců. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 22)

Pokud účastník vypoví smlouvu o doplňkovém penzijním spoření před vznikem nároku na některou ze sjednaných penzí, vzniká mu nárok na odbytné.

Nárok na odbytné vzniká při vypovězení smlouvy ze strany účastníka, pokud smlouva trvala alespoň 24 měsíců a nedošlo k převodu prostředků k jiné penzijní společnosti. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 25)

3.8.5 Předdůchod

Dne 24.9.2012 byl schválen zákon č. 403/2012 Sb., kterým se mění zákon o doplňkovém penzijním spoření a další související zákony, který vešel v platnost 1.1.2013. Tato změna stanovila také možnost čerpání dávek z doplňkového penzijního spoření před dosažením důchodového věku. Pokud účastník bude disponovat dostatkem peněz na svém účtu u penzijní společnosti, může pět let před dosažením důchodového věku čerpat tzv. předdůchod.

Podmínky pro čerpání předdůchodu jsou:

- Možnost čerpání nejdříve pět let před dosažením důchodového věku,
- výplata může skončit nejdříve tři roky před důchodovým věkem,
- výplata musí trvat nejméně dva roky,
- výše vypočtené dávky dosahuje nejméně 30% průměrné mzdy.

V průběhu čerpání předdůchodu je možné bez omezení pracovat a nikterak nesouvisí s předčasným důchodem vypláceným ze státního systému. (Zákon č. 403/2012 Sb.)

3.8.6 Převod prostředků k jiné společnosti

Účastník má v účastnickém fondu nárok na převod prostředků k jiné penzijní společnosti, pokud dojde k řádnému zániku současného doplňkového důchodového spoření v případě dohody o ukončení, nebo v případě uplynutí výpovědní doby. Penzijní společnost je pak povinna do 1 měsíce převést všechny prostředky, které byly připsány účastníkovi na účet. Účastník musí k žádosti o převod prostředků doložit také souhlas penzijní společnosti, do

které mají být prostředky převedeny. Penzijní společnost, od které žadatel odchází, může převod podmínit zaplacením poplatku až do výše 800 Kč. (Zákon č. 427/2011 Sb, § 27)

3.9 Penzijní společnost

Penzijní připojištění i doplňkové penzijní spoření obstarávají penzijní společnosti. Jedná se o soukromé podnikatelské instituce, které podnikají na území ČR na základě licence udělené od ČNB. (www.apfcr.cz)

Penzijní společnosti zastřešuje Asociace penzijních společností ČR (APS ČR), která byla založena v roce 1996 jako Asociace penzijních fondů ČR. V současnosti, od 1.1.2015, APS ČR sdružuje 8 členů, kterými jsou všechny penzijní společnosti působící na trhu soukromého kapitálového spoření na důchod v České republice, které provozují důchodové spoření, doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění a za tím účelem obhospodařují jednotlivé důchodové fondy, účastnické fondy a transformované fondy. (www.apfcr.cz) Seznam členů zobrazuje tabulka č. 3.

Tab. č. 3: Seznam členů APS ČR k 1.1.2016

Allianz penzijní společnost, a.s.
AXA penzijní společnost a.s.
Conseq penzijní společnost, a.s.
Česká spořitelna – penzijní společnost, a.s.
ČSOB Penzijní společnost, a.s., člen skupiny ČSOB
NN penzijní společnost a.s.
KB Penzijní společnost, a.s.
Penzijní společnost České pojišťovny, a.s.

Zdroj: www.apfcr.cz

3.9.1 Komparace penzijních fondů

Mezi důležité aspekty srovnání jednotlivých penzijních fondů, patří ohodnocení jejich ekonomické výkonnosti, zejména pak jakým způsobem zhodnocují prostředky účastníků, které si u dané penzijní společnosti ukládají. Komparaci historicky připsaného zhodnocení u penzijního připojištění od roku 2001 do roku 2012 můžeme porovnat v tabulce č. 4.

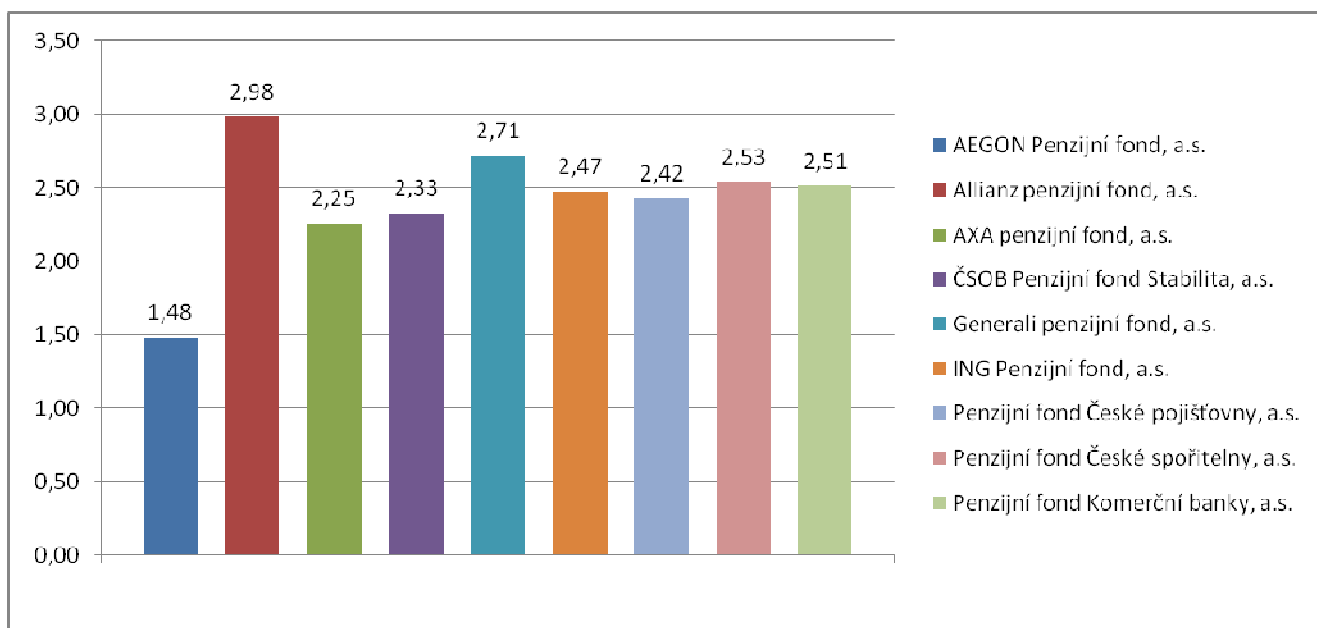
Tab. č. 4: Zhodnocení penzijních fondů v letech 2001-2012 (%)

Název penzijního fondu	Roční průměrné zhodnocení v % v daném roce											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
AEGON Penzijní fond, a.s.	0	0	0	0	0	0	4,5	3,5	2,1	2,1	1,6	2,5
Allianz penzijní fond, a.s.	4,4	3,7	3	3	3	3,1	3	3	3,1	3	2,7	2,2
AXA penzijní fond, a.s.	4,3	3,4	3,4	3,1	3,7	2,5	2,2	0	2	1,5	1,5	1,5
ČSOB Penzijní fond Stabilita, a.s.	3,2	3	2,3	4,3	4	2,8	2,4	0,1	1,4	1,5	1,7	2,1
Generali penzijní fond, a.s.	4,6	4,1	3	3	3,8	3,7	4,1	2	2,4	2,1	0,3	1,3
ING Penzijní fond, a.s.	4,8	4	4	2,5	4,2	3,6	2,5	0	0,1	2,1	2,1	2,1
Penzijní fond České pojišťovny, a.s.	3,8	3,2	3,1	3,5	3,8	3,3	2,4	0,2	1,2	2	1,5	2,5
Penzijní fond České spořitelny, a.s.	3,8	3,5	2,6	3,7	4	3	3,1	0,4	1,3	2,3	2,1	1,9
Penzijní fond Komerční banky, a.s.	4,4	4,6	3,4	3,5	4	3	2,3	0,6	0,2	2,2	2	1,8

Zdroj: www.apfcr.cz

Informace o výši ročního procentuálního zhodnocení všech prostředků účastníků, které mají na svých účtech u penzijního fondu, včetně již připsaných státních příspěvků, podává tabulka č. 4. AEGON Penzijní fond, a.s. působí v České republice teprve od roku 2007, proto jsou v tabulce u této společnosti uvedeny údaje pouze od roku 2007.

Graf č. 4: Komparace penzijních fondů v letech 2002-2012, dle průměrného zhodnocení (%)

Zdroj: www.apfcr.cz, vlastní zpracování

Jak je patrné z grafu č. 4, penzijní fondy v minulost (před transformací penzijních fondů na penzijní společnosti, ke které došlo od 1.1.2013), dosahovali srovnatelného průměrného zhodnocení, které se pohybovalo nejčastěji mezi 2-3%. Jako nejlépe zhodnocující společnost můžeme označit Allianz penzijní fond, a.s. která průměrně v období od 2002 do 2012 dosahovala téměř 3% zhodnocení.

Vlivem změn se zavedením důchodové reformy 1.1.2013, došlo ke změně názvu penzijních fondů na penzijní společnosti. A také k redukci počtu penzijních společností oproti penzijním fondům, kdy z původních 9 penzijních fondů, po transformaci, kterou museli projít penzijní fondy v rámci důchodové reformy v roce 2013, zůstalo na trhu 8 penzijních společností (viz. tabulka č. 3)

Tab. č. 5: Zhodnocení penzijních společností v letech 2013 a 2014 (%)

Název penzijní společnosti	Roční průměrné zhodnocení v %	
	2013	2014
Conseq PS, a.s.(dříve AEGON)	2,17	0,7
Allianz penzijní společnost, a.s.	1,6	1,64
AXA penzijní společnost, a.s.	2,29	1,46
ČSOB Penzijní společnost, a.s.	1,7	1,4
PS České pojišťovny, a.s. (vč. Generali PS)	2,1	1,7
NN Penzijní společnost, a.s. (dříve ING)	1,41	1,13
Česká spořitelna - penzijní společnost, a.s.	1,3	1,42
KB Penzijní společnost, a.s.	1,44	1,35

Zdroj: www.apfcr.cz, vlastní zpracování

Tabulka č. 5 zobrazuje roční zhodnocení penzijních společností po transformaci z penzijních fondů od 1.1.2013. Celkově je patrný pokles úrokových měr, kterými jednotlivé penzijní společnosti zhodnocují prostředky účastníkům III. pilíře. V současnosti je pokles úrokových měr patrný u všech spořicíh instrumentů na finančním trhu České republiky, například u spořicíh účtů. Tento trend v poklesu úrokových sazeb souvisí s poklesem úrokových sazeb stanovených Českou národní bankou, zejména pak nastavením nástrojů volného trhu, jako je dvoutýdenní repo sazba, diskontní sazba a lombardní sazba, na jejich historických minimech. (www.cnb.cz)

4. Vlastní práce

4.1 Komparace penzijního systému v ČR a ve vybraných zemích

Snaha o nastavení stabilního a udržitelného důchodového systému je patrná téměř v každé zemi, kde je uplatněna tržní ekonomika. Predikce demografického vývoje s ohledem na stárnutí populace nutí vlády přijímat opatření, která mají za úkol snížit budoucí tlaky na průběžný systém zavedením reforem, či úprav současných systémů nastavených pro zabezpečení svých občanů ve stáří. Srovnání penzijních systémů je důležité z hlediska inspirace a možného budoucího zavedení změn, které se v zahraničí osvědčily.

4.1.1 Komparace penzijního systému v ČR a v Německu

Spolková republika Německo je označována za ekonomicky silnou zemi se stabilním sociálním systémem. Negativní dopady demografického vývoje na důchodový systém jsou ovšem patrné i v této vyspělé ekonomice a v minulosti musely být přijaty důchodové reformy, které měly za úkol negativní dopady na systém zmírnit.

Charakteristika důchodového systému v Německu

V Německu se počátek důchodového systému datuje od roku 1889, kdy vznikl veřejný "Pay-as-you-go" systém. V současné době průběžný důchodový systém (gesetzliche Rentenversicherung GRV) zahrnuje zhruba 85% pracujících. Státní úředníci, kteří tvoří asi 9% pracovní síly, mají svůj vlastní důchodový systém a osoby samostatně výdělečně činné, jsou většinou samostatně pojištěni, (ale jsou povoleny k účasti na GRV). V důsledku geografického vývoje, nezaměstnanosti a dalších ekonomických podmínek, byly v Německu v letech 2001 a 2004 přijaty důchodové reformy, které byly zaměřeny především na zvýšení pojistného důchodového pojištění, mírný pokles důchodů a zvýšení věku odchodu do důchodu. A co je nejdůležitější, poprvé v Německu, zaměstnavatelé a zaměstnanci byly motivováni, aby investovaly do soukromých důchodových plánů prostřednictvím dotací a daňových úlev. Německý PAYGO systém zahrnuje 52 milionů pojištěnců a vyplácí důchodové dávky více než 20 milionům seniorů. (www.deutsche-renteversicherung.de)

Německý systém sestává z tří-pilířů:

1) Průběžně placený systém,

2) zaměstnanecké penzijní pojištění,

3) soukromé pojištění.

Průběžně placený systém v Německu

Průběžně placený systém je založen na systému solidarity, kde ekonomicky aktivní přispívají pomocí zákonných plateb na lidi v poproduktivním věku. Problémy tohoto systému souvisí, jako téměř všude ve vyspělých zemích, s rostoucím nepoměrem mezi ekonomicky aktivními a důchodci, tedy mezi plátcí důchodového pojištění a těmi, kteří dávky čerpají. Proto v rámci důchodové reformy v Německu se věk pro odchod do důchodu navýšil z 65 let na 67 let pro obyvatelé, kteří jsou narozeni po roce 1964. (www.deutsche-renteversicherung.de)

V současné době je sazba, kterou zaměstnavatelé a zaměstnanci (každý polovinu) odvádí do I. pilíře, ve výši 18,7 % z hrubé mzdy. Díky těmto odvodům získávají zaměstnanci v Německu nárok na důchodové dávky při dovršení stanoveného důchodového věku. Pokud měsíční příjem nepřesáhne 450 EUR, zaměstnavatel zaplatí 15% a zaměstnanec 3,7% z hrubého příjmu. (www.deutsche-renteversicherung.de)

V České republice je celková sazba odvodů na důchodové pojištění 28%. Zaměstnavatelé odvádí 21,5% ze mzdy zaměstnance na důchodové pojištění a zaměstnanci zbývajících 6,5%. Osoby samostatně výdělečně činné odvádí 28% Z vyměřovacího základu. (www.mpsv.cz)

Přehled výhod soukromého pojištění

Příspěvky od zaměstnavatele jsou osvobozeny od daně až do výše 320 Eur/měsíčně, z toho příspěvky do 220 Eur osvobozeny od sociálního pojištění. V porovnání s pravidly v ČR, kde jsou daňově a odvodově (sociální a zdravotní pojištění) osvobozeny 30 000 ročně (tj. 2500 Kč/měsíčně) (Zákon č. 586/1990 Sb.) mají v Německu možnost využít větších výhod při vyšších částkách. Samozřejmě je nutné zohlednit celkově vyšší cenovou hladinu a hlavně vyšší příjmy v Německu.

Tab. č. 6: Komparace ČR a Německa dle ukazatelů OECD 2015

Ukazatel		ČR	Německo	OECD
Průměrný roční příjem	EUR	11 559	45 952	33 036
	USD	13 637	55 649	40 007
Veřejné výdaje na penze	% z HDP	8,9	10,6	7,9
Délka života	Od narození	77,6	80,7	80
	Od věku 65	17,3	19,4	19,3
Populace nad 65 let	% z populace	17,6	21,4	16,2

Zdroj: OECD (Penzion at a glance 2015), vlastní zpracování

V tabulce č. 6 jsou patrné ukazatele, které vypracovává OECD pro porovnání a hodnocení států z hlediska penzí a vývoje makroekonomických veličin. Při srovnání je patrné, že v České republice jsou průměrné příjmy zhruba 4 krát nižší než v Německu. Také při pohledu na ostatní země OECD je Česká republika hluboce pod průměrem, obyvatelé ve Spolkové republice Německo naopak dosahují nadprůměrných příjmů. Německo ročně vydá na penze z veřejných výdajů 10,6 % HDP, dá se předpokládat, že důvodem je vyšší procento populace ve věkové skupině nad 65 let z celkové populace, konkrétně 21,4 %. V ČR se redistribuuje na výplatu penzijních dávek 8,9 % HDP, při 17,6 % obyvatel ve věku nad 65 let. Průměrná délka života v Německu dosahuje 80,7 roku a průměrná délka dožití obyvatel nad 65 let délky 19,4 roků. V České republice se obyvatelé průměrně dožívají 77,6 let a obyvatelé v poproduktivním věku (65 a více) 17,3 let.

4.1.2 Komparace penzijního systému České republiky a Slovenské republiky

Porovnání důchodového systému v České republice a Slovenské republice je významné zejména z ohledem na společný vývoj důchodového systému do roku 1993, kdy nastal rozpad Československa. Také úrovní a strukturou ekonomiky jsou tyto sousední státy velice podobné.

Důchodová reforma na Slovensku, s názvem „dôchodková reforma“, byla zavedena již v roce 2004 za vlády Mikuláše Dzurindy a za spolupráce ministra práce a sociálních věcí L'udovíta Kaníka. Hlavní důvody zavedení reformy penzijního systému souvisely, obdobně jako v ČR, s problémem nepříznivého demografického vývoje a s tím související hrozby budoucího oslabení průběžného systému vyplácení důchodových dávek. (Belgická, 2004)

Jako první krok této reformy byla úprava povinného průběžného systému, ke které došlo od 1.1.2004. Toto rozhodnutí zapříčinilo změnu ve výpočtu starobních důchodů. Před reformou se jako základ pro výpočet výše důchodů započítávala průměrná mzda, jež byla dosahována v posledních deseti letech před odchodem do důchodu. Důchodová reforma znamenala změnu, pomocí které se při výpočtu započítává celá doba odpracovaných let, včetně skutečně dosažené mzdy, ze které byly placeny odvody do průběžného systému. (Belgická, 2004) První krok reformy také stanovil, že v roce 2007 mají průměrné důchody činit 50% z průměrné měsíční mzdy zaměstnanců. Dále byla zavedená pravidelná a automatická valorizace vyplácených důchodů v závislosti na vývoji inflace a růstu mezd. (www.socpoist.sk)

Další krok důchodové reformy znamenal zavedení II. pilíře, který byl spuštěn 1.1.2005. Tento soukromý kapitalizační pilíř umožňuje vyvést část prostředků z povinného průběžného systému na jednotlivý soukromý účet u zvolené penzijní společnosti. (www.dochodky.com) V podstatě se jedná o podobný systém, který byl zaveden roku 1.1.2013 v ČR. Při zavedení II. pilíře na Slovensku, si mohli účastníci vyvést z průběžného systému až 50 % pojistného, které platily do I. pilíře. Konkrétně se jednalo o 9 % z celkových odvodů na důchodové pojištění ve výši 18%. Účastník platil 9% do I. pilíře a 9 % do II. pilíře. (Zákon o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 186/2004)

Od 1. září 2012 došlo ke snížení vyvedeného odvodu ze státního průběžného systému do kapitalizačního z původních 9% na 4% a současně se zvýšil odvod do I. pilíře z 9% na 14%. Nový poměr je tedy 4% jako vyvedený odvod z I. pilíře do II. pilíře + 14% navýšený odvod

do I. pilíře. Při spuštění reformy museli občané SR ve věku 16 let a méně povinně vstoupit do II. pilíře a při nástupu do zaměstnání se stali automaticky účastníky II. pilíře.

Od 1.1.2013 může do II. pilíře vstoupit každá fyzická osoba, které už někdy vzniklo důchodové pojištění (např. jako zaměstnanci) a nedovršila věku 35 let. Účast je dobrovolná a pokud se chce občan účastnit II. pilíře musí uzavřít s některou z důchodových správcovských společností smlouvu o důchodovém spoření. (zákon č. 28/2012 Sb. o starobnom dôchodkovom sporení)

Současný model Slovenského penzijního systému je následující:

I. pilíř - průběžný povinný systém

II. pilíř - starobné důchodové spoření (kapitalizace úspor vyvedených z I. pilíře)

III. pilíř - doplňkové důchodové spoření (soukromé důchodové spoření, které obhospodařují doplňkové důchodové společnosti)

Nárok na důchod z I. pilíře vznikne pojištěncovi dovršením důchodového věku. Důchodový věk je u mužů narozených v období od roku 1946 a u žen narozených v období počínajícím od roku 1962 (u žen závisí na počtu dětí, které žena vychovala) stanoven na 62 let. U žen se snižuje věk potřebný k uznání důchodu podle počtu dětí, zejména u mužů dále podle rizikovosti povolání. Například pokud byl muž zaměstnaný nejméně 25 let a z toho 15 let pracoval v dolní činnosti, má nárok na důchod v 55 letech. (www.socpoist.sk) V ČR je v současné době hranice odchodu do důchodu stanovena progresivně podle věku narození a maximální hranice není stanovena. (www.mpsv.cz)

Tab. č. 7: porovnání I. pilíře ČR a SR

	Pojistné do I. Pilíře	Důchodový věk (max.)
ČR	28 %	Není stanoven
Slovensko	18 %	62 let

Zdroj: www.mpsv.cz, www.socpoist.sk

Občané České republiky v porovnání s občany Slovenska, jak je patrné v tabulce č. 7 mají vyšší povinný odvod do průběžného penzijního systému o 10 % z vyměřovacího základu. V obou případech je tato sazba rozdělena mezi pojistné hrazené zaměstnancem a zaměstnavatelem, u OSVČ pak je hrazený odvod v plné výši. Slovenský důchodový systém také umožňuje vyvézt si část prostředků při splnění daných podmínek do II. pilíře, v ČR tato možnost byla zrušena k 1.1.2016. Maximální věkové hranice pro splnění nároku pro přiznání

státního důchodu je v ČR vyšší než na Slovensku (České republice není stanovena viz kapitola „Analýza věkové hranice pro odchod do důchodu“). Tato hranice se zřejmě bude týkat mladších ročníků a dá se předpokládat její korekce v závislosti na demografickém vývoji.

Účastník doplňkového důchodového spoření si může odečíst z daňového základu příspěvky až do výše 180 Eur ročně. Tato možnost platí pro smlouvy uzavřené od 1.1.2014. Pokud chce účastník, který si uzavřel doplňkové důchodové spoření před 1.1.2014 využít daňové zvýhodnění, musí požádat o zrušení starého dávkového plánu. (Zbierka zákonov č. 650/2004)

V České republice má účastník nárok na odečet ze základu daně ve výši 12 000 Kč ročně a navíc má nárok na státní podporu v maximální výši 230 Kč měsíčně s ohledem na to, kolik si pomocí III. pilíře spoří.

Možnost daňového zvýhodnění u zaměstnavatelů, kteří přispívají do III. pilíře, se v obdobných principech vyskytuje v obou státech. Zatím co v ČR je tato částka stanovena v libovolné výši do maximální hranice 30 000 Kč za rok, na Slovensku je určena procentuálně do výše 6% procent z hrubé mzdy daného zaměstnance. (Zbierka zákonov č. 650/2004)

Tab. č. 8: Komparace ČR a Slovenska dle ukazatelů OECD 2015

Ukazatel		ČR	Slovensko	OECD
Průměrný roční příjem	EUR	11 559	10 342	33 036
	USD	13 637	12 525	40 007
Veřejné výdaje na penze	% z HDP	8,9	7	7,9
Délka života	Od narození	77,6	75,3	80
	Od věku 65	17,3	16,2	19,3
Populace nad 65 let	% z populace	17,6	13,6	16,2

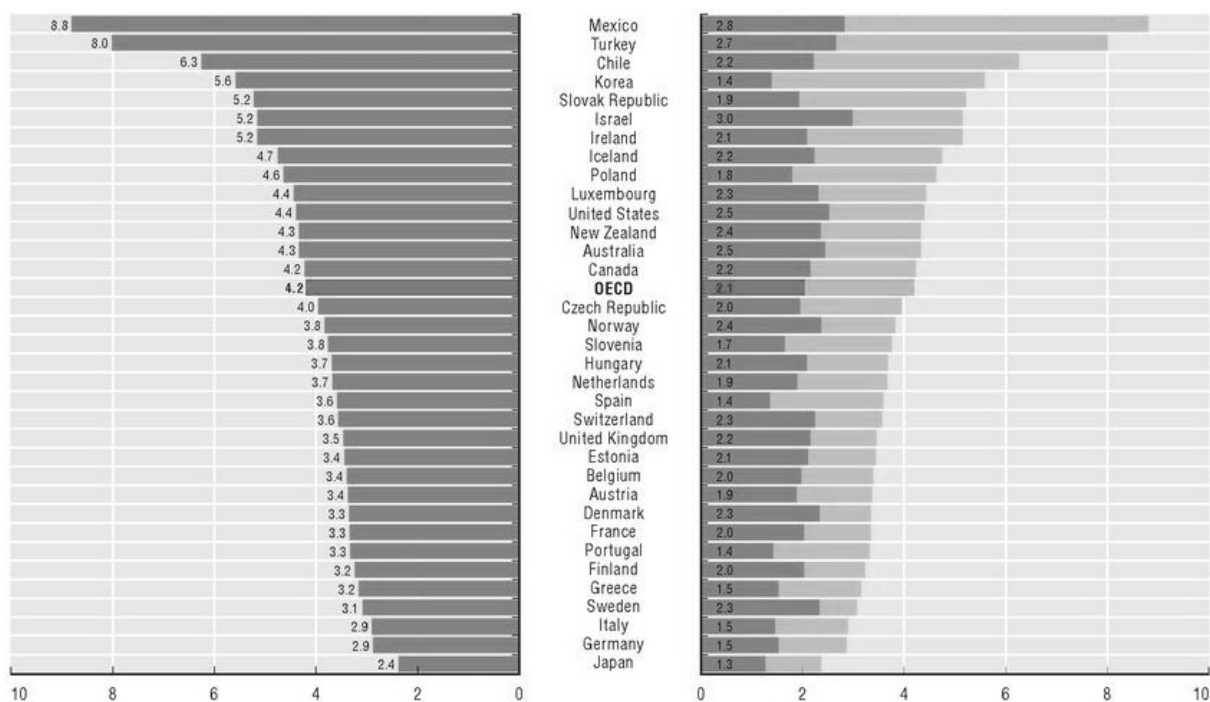
Zdroj: OECD (Penzion at a glance 2015), vlastní zpracování

Rozdíl vybraných ukazatelů uvedených v tabulce č. 8 není tak významný, jako v předchozím srovnání ČR s Německem. V ČR je vyšší průměrný roční příjem zhruba o 1 000 Eur, veřejné výdaje na penze jsou v ČR vyšší o necelé 2 % oproti Slovenské republice a občané ČR se také dožívají vyššího věku než občané žijící na Slovensku.

4.2 Analýza vývoje míry podpory ve stáří

V současné době je patrné, že se PAYGO systém stává neudržitelným po fiskální stránce z důvodu demografického vývoje. Míra podpory ve stáří („Dependency ratio“), udává počet osob v produktivním věku 20-64 let na jednu osobu v penzijním věku 65 let a více. Jedná se o jeden z nejdůležitějších ukazatelů v otázce demografického vývoje v rámci penzí, který ve formě časové řady popisuje historický přesun od mladších ke starším populačním ročníkům. Na obrázku č. 5 je porovnána míra podpory ve stáří v zemích OECD v roce 2012 a následná porovnání s projekcí v roce 2050. Podle studie poklesne v České republice tento ukazatel z hodnoty 4 na 2, průměrná hodnota zemí OECD z hodnoty 4,2 na 2,1.

Obr. č. 5: Porovnání míry podpory ve stáří v zemích OECD a dalších vybraných zemí v roce 2012 a 2050

Zdroj: OECD (2014), *Society at a Glance 2014 - OECD Social Indicators*

Z obrázku č. 5 je zřejmé, že v ČR v roce 2012 je poměr 4 pracujících osoby ve věku (20-64 let) k jednomu penzistovi, kterému je více jak 65 let. V roce 2050 bude z hlediska demografického vývoje tento poměr 2 pracujících (20-64 let) na jednoho důchodce (65let a více).

Oproti negativnímu vývoji ukazatele podpory ve stáří lze použít v rámci průběžného systému tři následující nástroje:

1. Snížení starobního důchodu,
2. prodloužení hranice věku odchodu do důchodu,
3. zvýšení mzdových nákladů při navýšení odvodů do důchodového pojištění.

Každý z těchto nástrojů bude v práci analyzován samostatně, pro zjednodušení výpočtu, se bude vždy uvažovat pouze o jednom faktoru variabilním a ostatních faktorech fixních. Přesto je zřejmé, že v budoucnosti bude z důvodu udržitelnosti průběžného systému použita kombinace těchto nástrojů.

4.3 Analýza dopadů snížení starobního důchodu

V diplomové práci pro potřeby výpočtu budeme vycházet ze současných podmínek, které jsou stanoveny v ČR pro rok 2015. Dále je zvolena fiktivní osoba pana XY, kterému je v současné době 30 let a pobírá průměrnou hrubou mzdou, která je dle dostupné aktuální informace pro 3. čtvrtletí roku 2015 ve výši 26 072 Kč. (www.czso.cz). Tab. č. 9 uvádí informace o průměrné mzdě, odchodu do důchodu a výši průměrného důchodu pro muže v ČR pro rok 2015.

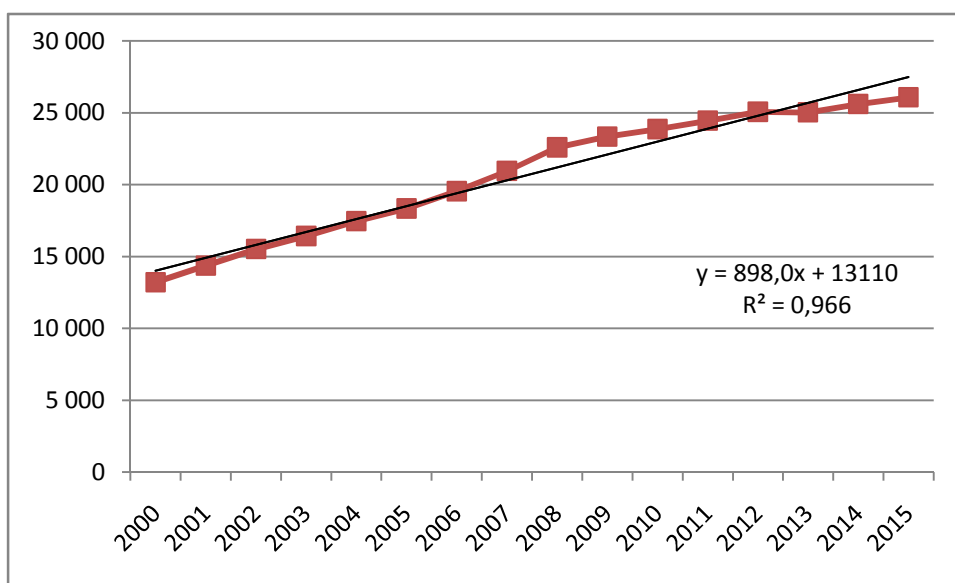
Tab. č. 9: Průměrná měsíční mzda a důchod v ČR v roce 2015 (Kč)

Ukazatel	Hodnota
Průměrná hrubá mzda	26 072
Průměrná čistá mzda	20 023
Průměrný starobní důchod	12 259

Zdroj: www.czso.cz, vlastní zpracování

Lze předpokládat, že průměrná mzda bude růst trendem, který vychází z lineárně regresní analýzy při použití metody nejmenších čtverců (Hindls, 2007). Tento vývoj je zachycen na grafu č. 6.

Graf č. 6: Lineární regresní analýza vývoje průměrné mzdy v letech (2000-2015)

Zdroj: www.czso.cz, vlastní zpracování

Lineární regresní funkce: $y=898x+13110$, při spolehlivosti 0,966. Podle výpočtu bude průměrná mzda v roce 2054, to je rok kdy pan XY půjde do důchodu 61 602 Kč, kdy Index determinance nabývá hodnoty 96,6% při lineární trendové funkci.

V současnosti je poměr mezi průměrnou hrubou mzdou a důchodem téměř 50 %. Podle očekávaného vývoje, který zobrazuje obrázek č. 5, se uvažuje o vývoji ukazatele míry podpory ve stáří, která klesne o 50%, tj. ze 4 pracujících, kteří pracují na jednoho důchodce na 2 pracujících. Kombinací poměru a míry podpory ve stáří pro rok 2054 se dá předpokládat poměr mezi průměrnou mzdou v roce 2054 a vypláceným důchodem ve výši 25%, tudíž v roce 2054 nebude dle úvahy průměrný důchod 30 800 Kč (50% z 61 600 Kč) při zachování současného poměru hrubé průměrné mzdy a průměrného důchodu pro rok 2015, ale pouze 15 400 Kč (25% z 61 600 Kč).

4.3.1 Využití anuity s pevnou dobou výplaty pro budoucí zajištění

Z důvodu predikovaného demografického vývoje je zřejmé, že podpora ve stáří vyplácená z průběžného systému (I.pilíře) pomocí důchodových dávek nebude v budoucnu dostačující. Je tedy potřeba, aby si každý občan uvědomil potřebu tvorby kapitálové úspory na základě vlastní odpovědnosti a využil pro naspoření potřebné částky pro budoucí zachování určitého životního standardu některý z nástrojů na kapitálovém finančním trhu. Možností pro

individuální spoření je několik a při výběru vhodného nástroje záleží především na osobní preferenci každého účastníka kapitálového trhu. Z hlediska nízké rizikovosti a určitého stupně bezpečnosti bych pro konzervativní klienty doporučil zejména doplňkové penzijní spoření (III. pilíř).

4.3.2 Anuitní spoření

Koncová hodnota úspor

Během spořicí fáze anuitního spořicího cyklu o délce N se na konci každého pracovního roku ukládá částka v pevné výši K podléhající složenému úročení s fixní úrokovou mírou r . Do kapitálového fondu se pak naspoří částka označovaná jako koncová hodnota (future value FV). Vzorec pro výpočet FV je následující:

$$FV(K, r, N) = K * (1 + r)^{N-1} + K * (1 + r)^{N-2} + \dots + K = K * \frac{(1 + r)^N - 1}{r}$$

Počáteční hodnota anuity

Pokud jedinec dosáhne důchodového věku, může nastat dekulmační fáze, kdy se mu začnou v pravidelných anuitách vyplácet důchodové dávky z částky, kterou si naspořil. Uvažujeme anuitu o délce T let, kdy na konci každého roku se příjemci platí anuitní platba v pevné výši C při složeném úročení kapitálu s fixní úrokovou mírou r . Počáteční hodnota PV takové anuity se vypočte podle vzorce:

$$PV(C, r, T) = \frac{C}{1 + r} + \frac{C}{(1 + r)^2} + \dots + \frac{C}{(1 + r)^T} = C * \frac{1 - (1 + r)^{-T}}{r}$$

Konverze mezi kumulační a dekulmační fází anuity

V podstatě se jedná o určení přechodu mezi spořením a spotřebou. Nejčastější prezentace je formou vzorce pro výpočet výše anuitních plateb C po dobu T , které odpovídají kumulaci kapitálu příspěvky ve výši K po dobu N . Pak z rovnosti počáteční hodnoty (PV) a koncové hodnoty (FV) dostaneme:

$$C = \frac{FV(1, r, N)}{PV(1, r, T)} * K = \alpha * K,$$

kde

$$\alpha = \frac{(1+r)^N - 1}{1 - (1+r)^{-T}}$$

Konverzní koeficient v podstatě udává, kolikanásobně může být vyšší či nižší anuitní platba, než platba spořívá při daných délkách kumulační a dekulmační fáze. (Cipra, 2012)

Vstupní údaje pro výpočet výše spoření u pana XY jsou zobrazeny v tabulce č. 10. Podle předpokladů bude spořit 38 let (2016-2054), protože podle platných podmínek bude mít nárok na výplatu důchodových dávek v roce 2054 při dovršení 68 let. Očekávaná měsíční anuita, která mu bude v budoucnu vyplácena pro zachování poměru průměrného důchodu a průměrné hrubé mzdy by měla být ve výši 15 000 Kč. Předpokládaná dlouhodobá úroková míra je z ohledem na historický vývoj ve výši 3% p. a..

Tab. č. 10: Podklady pro výpočet anuity

Ukazatel	Hodnota
Pan XY (věk)	30 let
Datum narození	1.1.1986
Datum odchodu do důchodu	1.1.2054
Doba spoření	38 let
Doba vyplácení anuity	20 let
Očekávaná anuita (měsíční)	15 000 Kč
Předpokládaná úroková míra	3% p. a.

Zdroj: Vlastní zpracování 2016

Kolik si bude muset pan XY ročně spořit po dobu 38 let, aby v budoucnu čerpal 180 000 Kč ročně (15 000 Kč měsíčně) po dobu 20 let?

Hledáme hodnotu K, tedy částku, kterou si bude muset každoročně spořit. Vycházíme z předpokladu, kdy koncová hodnota úspor se rovná počáteční hodnotě anuity (FV=PV). Vypočteme si tedy nejprve počáteční hodnotu PV.

Pro náš příklad:

$$PV(C, r, T) = (15000 * 12) * \frac{1 - (1 + 0,03)^{-20}}{0,03}$$

Výsledek:

$$PV(C, r, T) = 2\,677\,945 \text{ Kč}$$

Pokud pan XY bude chtít v budoucnu anuitní výplatu částky 180 000 Kč ročně (15 000 Kč měsíčně) po dobu 20-ti let, musí mít naspořeno 2 677 945 Kč při reálné úrokové míře 3%.

A nyní dosadíme do upravené rovnice:

$$K = \frac{FV}{\frac{(1 + r)^N - 1}{r}}$$

Pro náš případ:

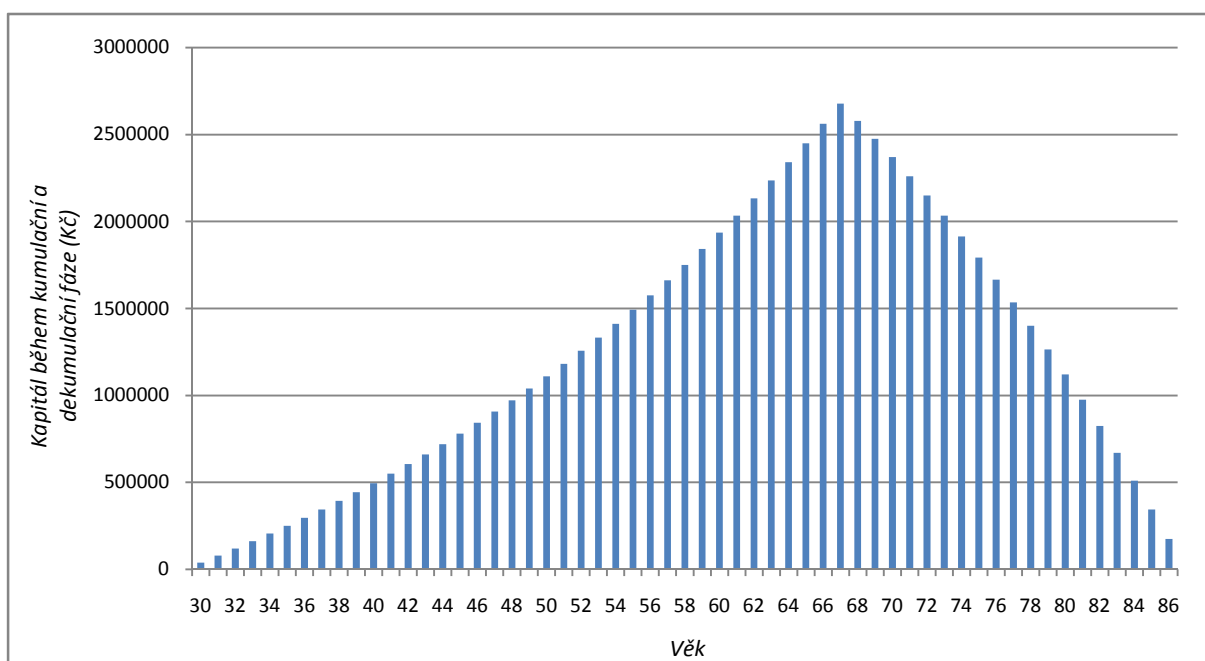
$$K = \frac{2\,677\,945}{\frac{(1 + 0,03)^{38} - 1}{0,03}}$$

kde:

$$K = 38\,721 \text{ Kč}$$

Pokud bude chtít pan XY v budoucnu dostávat alespoň stejný poměr důchodu k hrubé mzdě, musí si spořit 38 721 Kč ročně (3 227 Kč měsíčně) po dobu 38 let, aby mu byla v budoucnu vyplácena dávka 180 000 Kč ročně (15 000 Kč měsíčně) po dobu 20 let.

Graf č. 7: Vývoj kapitálového fondu během životního cyklu pan XY

Zdroj: Vypočtené hodnoty, vlastní zpracování 2016

Vývoj hodnoty kapitálového fondu během kumulační a dekumulační fáze můžeme pozorovat na grafu č. 7. Kumulační fáze začíná ve věku 30 let a každý rok se zvyšuje o 38 721 Kč při očekávaném zhodnocení 3% p. a.. Ve věku 68 let pana XY, kdy se očekává odchod do důchodu je maximální očekávaná hodnota fondu 2 677 945 Kč. Dekumulační fáze, tj. vyplácení ročních dávek ze spoření ve výši 180 000 Kč ročně je stanovena na fixní období 20 let. Prostředky z fondu budou vyčerpány dovršením 88 let účastníka spoření, tedy pana XY.

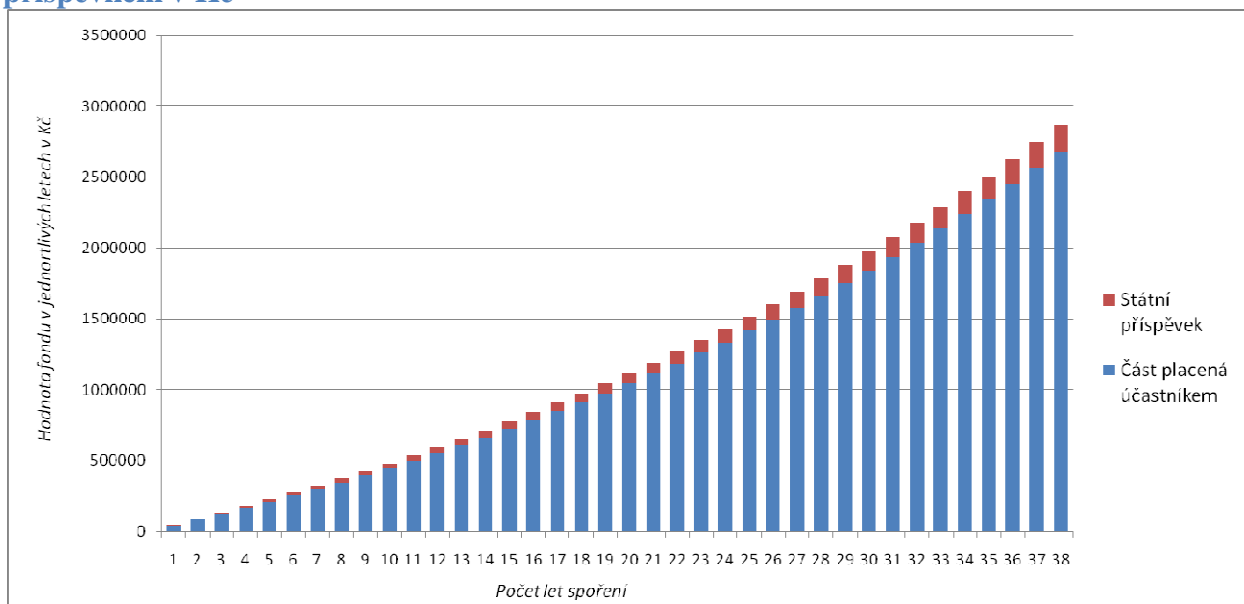
4.3.3 Vývoj spoření s použitím III. pilíře

Doplňkové penzijní spoření v sobě zahrnuje výhody, kterými jsou zejména státní podpora a možnost daňového zvýhodnění. V současné době má účastník, který si přispívá 1000 Kč měsíčně na svůj účet doplňkového důchodového spoření, nárok na maximální státní podporu ve výši 230 Kč měsíčně, při splnění zákonných podmínek. Pokud si účastník na své doplňkové důchodové spoření přispívá 2000 Kč měsíčně a výše, může si ročně odečíst ze základu daně až 12 000 Kč. (Zákon č. 427/2011 Sb.)

Pokud si pan XY spoří měsíčně 3 277 Kč, splňuje tak podmínky pro přiznání maximální státní podpory a současně pro maximální daňové zvýhodnění.

V ročním vyjádření by si pan XY nemusel spořit 38 721 Kč, ale pouze 35 961 K (2 997 Kč měsíčně), z důvodu roční státní podpory ve výši 2 760 Kč (230 Kč měsíčně), která dorovná daný rozdíl.

Graf č. 8: Hodnota kapitálového fondu v jednotlivých letech spoření se státním příspěvkem v Kč

Zdroj: Vypočtené hodnoty, vlastní zpracování 2016

Z grafu č. 8 je patrný rozdíl při využití státního příspěvku u produktů III. pilíře k naspoření potřebné hodnoty fondu během 38 let. Konečná hodnota kapitálového fondu 2 677 945 Kč při délce spoření 38 let je složena z části placené účastníkem v souhrnné výši 2 487 065 Kč a celkového státního příspěvku ve výši 190 880 Kč. Při výpočtu byla použita úroková míra ve výši 3 % p .a. a předpoklad neměnného státního příspěvku platného od 1.1.2013 ve výši 230 Kč (2 670 Kč ročně).

Dále pan XY může využít daňového zvýhodnění 12 000 Kč ročně, což je při současné sazbě daně 15% (Zákon č. 586/1992 Sb.) úspora 1 800 Kč ročně.

4.4 Analýza věkové hranice pro odchod do důchodu

Mezi další nástroj, který má za úkol zmírnit dopady demografického vývoje na průběžně placený důchodový systém, je prodlužování hranice, která stanoví tzv. důchodový věk. Důchodový věk je v podstatě minimální věk, ve kterém má pojištěnec nárok na pobírání důchodových dávek z průběžného důchodového systému. (Cipra, 2012)

Důchodový věk patří v současné době k nejdiskutovanějším a nejkontroverznějším otázkám v rámci průběžných systémů nejen u nás, ale i v dalších zemích. V současné době je v ČR stanoven důchodový věk na lineárně rostoucím posunu této hranice, která se stanovuje v závislosti na roce narození pojistníka a na počtu odpracovaných let, tedy dobu, kdy přispívá pomocí odvodů do I. pilíře.

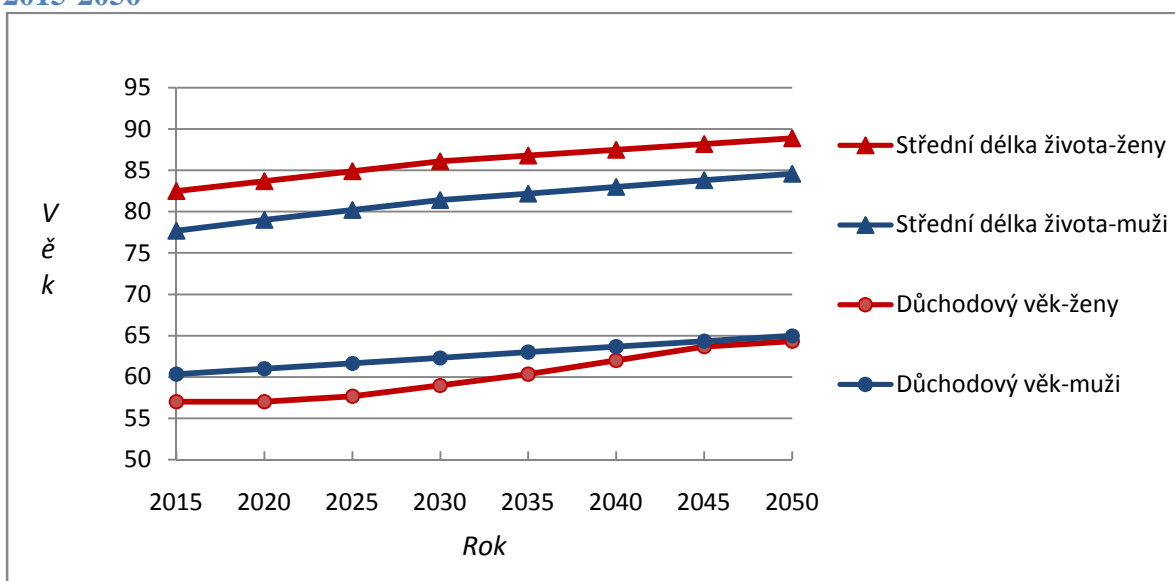
Další podmínka pro přiznání nároku na důchodové dávky je potřebná doba pojištění, což je doba po kterou občan ČR odvádí dávky do průběžného systému formou odvodů na důchodové pojištění, nebo je do této doby započtena i doba, kdy nepřispívá, ale splňuje zákonem stanovené podmínky viz kapitola „Důchodové pojištění v ČR“.

Tabulka č. 16 (Příloha A) zobrazuje věk potřebný pro nárok na výplatu důchodových dávek pro občany ČR narozené v roce 1936 - 1977. Do roku 1977 je diference důchodového věku mezi muži a ženami, u žen s ohledem na počet vychovaných dětí. Od roku narození 1977 a vyšší se tento rozdíl eliminuje a důchodový věk je pro obě pohlaví shodný. Pro pojištěnce narozené v období po roce 1977 (za každý další rok narození po roce 1977 dojde u mužů i žen o navýšení důchodového věku o 2 měsíce. Např. pro rok narození 2012 bude bez jakéhokoliv rozlišení důchodový věk 73 let. (www.mpsv.cz)

Progresivní vývoj důchodového věku v závislosti na roce narození účastníka I. pilíře je v současné době nastaven celkem logicky a má i opodstatnění při současném demografickém vývoji. Takto nastavený systém ovšem zejména pro mladší ročníky znamená budoucí problémy, zejména v oblasti délky doby života stráveného v důchodovém věku k poměru doby ekonomicky aktivního života, kdy přispívají do průběžného systému.

Projekce demografického vývoje obyvatelstva ČR do roku 2050 vypracoval Český statistický úřad v rámci rozdělení na území podle krajů v ČR. V práci je vybrána projekce pro kraj Hlavní město Praha a použita data pro střední délku života, neboli naděje dožití při narození.

Graf č. 9: Porovnání predikované střední délky života a důchodového věku v letech 2015-2050

Zdroj: www.czso.cz, www.mpsv.cz

Porovnání predikované střední délky života pro hlavní město Prahu v letech 2015-2050 a vypočteného odchodu do důchodu v daných letech je zobrazeno na grafu č. 9. Na vývoji střední délky života je patrný růstový vývoj u obou pohlaví, je tedy zřejmé, že se lidé budou dožívat stále vyššího věku v souvislosti se zkvalitněním životních podmínek a lékařské péče. Tento budoucí trend navazuje na historické vývoj, podle kterého se průměrná délka dožití skutečně každým rokem zvyšuje.

Důchodový věk byl pro daný rok vypočten následujícím postupem:

1. Stanovení střední délky dožití pro daný rok,
2. vypočtení roku narození, jako rozdíl daného roku, pro který je střední délka dožití predikována a střední délkou života při narození,
3. podle roku narození následuje určení důchodové věku, dle v současné době platných tabulek vydaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (Příloha A).

Komparací vývoje střední délky života a důchodového věku je patrná korelace u obou pohlaví. Z tohoto srovnání vyplývá, že systém na výpočet důchodového věku, který je v současné době nastaven odpovídá demografickému vývoji (za každý další rok narození po roce 1977 dojde u mužů i žen o navýšení důchodového věku o 2 měsíce).

Tab. č. 11: Důchodový věk v závislosti na střední délce života dle predikce pro roky 2015-2050

Rok	Střední délka života		Rok narození		Důchodový věk	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
2015	77,7	82,5	1937	1933	60r+4m	57
2020	79	83,7	1941	1936	61	57
2025	80,2	84,9	1945	1940	61r+8m	57r+8m
2030	81,4	86,1	1949	1944	62r+4m	59r
2035	82,2	86,8	1953	1948	63	60r+4m
2040	83	87,5	1957	1953	63r+8m	62r
2045	83,8	88,2	1961	1957	64r+4m	63r+8m
2050	84,6	88,9	1965	1961	65r	64r+4m

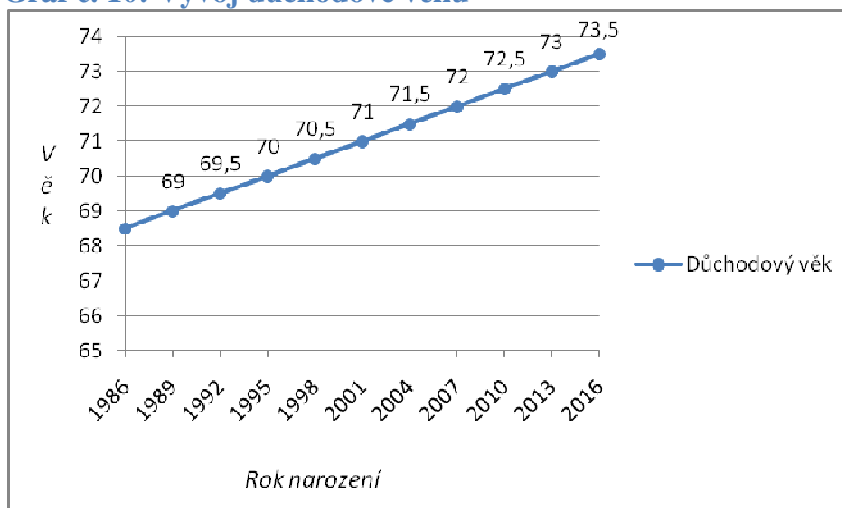
Zdroj: www.czso.cz, www.mpsv.cz

V tabulce č. 11 jsou uvedena data, která byla využita při konstrukci grafu č. 9. Rok narození byl stanoven s ohledem na střední délku života a důchodový věk určen podle pravidel Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

4.4.1 Návrh řešení

Současně nastavený systém odpovídá demografickému vývoji ex post. Otázka ovšem je, jak se v budoucnu změní doba, kterou s ohledem na vývoj střední délky života a důchodového věku, stráví budoucí důchodci v důchodu. Prodlužování délky života je předpokládaný jev, který ovšem nebude trvat do nekonečna a zřejmě se v budoucnu zastaví na určité úrovni s ohledem na fyziologické možnosti lidského organismu. Důchodový věk je stanoven lineárním růstem zvyšujícím se o 2 měsíce při zvýšení roku narození o 1 rok. Tento vývoj je graficky zachycen na grafu č. 10.

Graf č. 10: Vývoj důchodové věku

Zdroj: www.mpsv.cz

Důchodový věk by v budoucnu neměl být stanoven lineárně v závislosti pouze na jedné proměnné, konkrétně roku narození. Věková hranice, potřebná pro nárok na starobní důchod, by měla respektovat střední délku života v dané zemi a dle toho stanovit odchod do důchodu v závislosti na pevně stanovené délce doby, kdy občan pobírá starobní důchod. Pokud by bylo stanoveno, že muž by měl v důchodu strávit průměrně 15 let a žena, vzhledem k jejich vyšší střední délce dožití 20 let, pak by systém zajistil mezigenerační spravedlivost pro výpočet důchodového věku. Myšlenka se zakládá na predikovaném prodlužování věku dožití a přetrvávajícím rozdílu mezi střední délkou dožití u mužů a u žen. Výpočet důchodového věku by měl být aktualizován, v závislosti na skutečném vývoji střední délky dožití. Tento navrhovaný systém nezaručí zamezení stárnutí populace a zhoršujícímu poměru mezi současnými důchodci a ekonomicky aktivními, má za cíl především dopřát občanům nárok na stejně dlouhou dobu v poproduktivním věku, bez ohledu pouze na datum narození a od tohoto data lineárně stanoveném důchodovém věku.

4.5 Analýza navýšení odvodů do důchodového pojištění

Jako třetí nástroj, který lze využít zejména pro zajištění fiskální udržitelnosti PAYGO systému je navýšení odvodů hrazených účastníky do důchodového pojištění. Tento nástroj je v současné době, kdy ČR patří mezi země s vysokými mzdovými náklady, spíše teoretický.

Aktuální sazby pojistného z vyměřovacího základu činí:

- U zaměstnavatelů 25%, z toho 2,3% na nemocenské pojištění, 21,5% na důchodové pojištění, 1,2% na státní politiku zaměstnanosti,
- u zaměstnanců 6,5% na důchodové pojištění,
- u osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) 29,2%, z toho: 28% na důchodové pojištění, 1,2% na státní politiku zaměstnanosti,
- u osob dobrovolně účastných důchodového pojištění 28%.

(www.cssz.cz)

Pokud mezi mzdové odvody přiřadíme také povinné platby na zdravotní pojištění ve výši 13,5%, kdy zaměstnavatel z této sumy hradí 9% a zaměstnanec 4,5% a dále daň z příjmu ve výši 15% ze superhrubé mzdy (hrubá mzda navýšená o 34%), můžeme vyvodit, že zatížení příjmů v současné době je vysoké. Je tedy nereálné uvažovat o navýšení odvodů na důchodové pojištění. Přes vysoké odvody na důchodové pojištění se důchodový účet dostává do hlubokého deficitu. V tabulce č. 12 je patrný vývoj příjmů a výdajů a jejich rozdílů v důchodovém účtu.

Tab. č. 12: Důchodový účet od roku 1996 do roku 2012

Rok	Příjmy z pojistného na důchodové pojištění	Další veličiny vstupující do výpočtu výsledku hospodaření (pouze r. 2012)	Výdaje na dávky DP	Výdaje na správu	Výsledek hospodaření
	mld. Kč	výnos DPH 7,2 %	mld. Kč	mld. Kč	mld. Kč
1996	133,927		126,797	2,746	4,384
1997	146,333		150,231	2,617	-6,516
1998	156,338		166,119	2,711	-12,493
1999	161,827		177,849	3,423	-19,445
2000	170,457		186,852	3,263	-19,658
2001	185,953		201,111	3,343	-18,501
2002	198,424		213,648	3,685	-18,909
2003	209,624		225,833	3,703	-19,912
2004	243,276		230,897	4,053	8,326
2005	258,327		247,39	4,377	6,56
2006	276,913		272,911	4,866	-0,864
2007	304,934		289,855	5,182	9,897
2008	320,028		312,532	4,898	2,598
2009	310,31		339,788	7,35	-36,828
2010	317,881		346,212	7,286	-35,617
2011	328,005		368,069	5,289	-45,353
2012	332,101	14,379	382,031	5,023	-26,174

Zdroj: www.mfcr.cz

Z tabulky č. 12 je patrné každoroční navyšování příjmů z důchodového pojištění, zvyšování výdajů na výplatu důchodových dávek a vzrůstající deficit důchodového účtu.

Zvýšení příjmu lze dosáhnout třemi způsoby, případně jejich kombinací:

1. Celkový růst mezd v ekonomice,
2. navýšení sazby důchodového pojištění,
3. růst počtu ekonomicky aktivních.

Lze předpokládat, že při zachování sazby důchodového pojištění na stejné úrovni s ohledem na vysoké zatížení nákladů práce v České republice, budou příjmy důchodového účtu růst proporcionálně se zvyšováním úrovně mezd v ČR, respektive růstem celkového vývoje ekonomiky. Dalším významným faktorem je růst počtu ekonomicky aktivních obyvatel, kteří

odvádějí pojistné do průběžného systému, ovšem dle predikce bude docházet spíše k jejich poklesu. (www.czso.cz)

Významnějším faktorem, který ovlivňuje hospodaření důchodového účtu, je navyšování výdajů na dávky z důchodového pojištění. Do této skupiny jsou zahrnuty starobní, invalidní, vdovecké a sirotčí, případně další důchody, na které má občan ČR právo při splnění určitých zákonných podmínek. Nejvýznamnější položkou výdajů důchodového účtu jsou starobní důchody (www.mpsv.cz). Zvyšování výdajů je způsobeno těmito hlavními faktory:

1. Růst důchodových dávek,
2. růst počtu občanů v důchodovém věku.

Navyšování důchodů se v České republice uplatňuje s ohledem na inflaci, respektive na růst spotřebitelských cen v ekonomice (www.mpsv.cz). Jde o to aby zůstala zachována stejná reálná hodnota důchodových dávek. V budoucnu se neočekává výrazné jednorázové navýšení důchodových dávek s ohledem na růst deficitu důchodového účtu. Predikovaný růst občanů v důchodovém věku je hlavní problém v otázce financování průběžného systému. Predikce uvádí, že počet ekonomicky aktivních, kteří připadají na jednoho důchodce změní ze 4 na 2 (OECD, 2014). Pokud by se tedy výše odvodů na důchodové pojištění měl změnit, při ostatních faktorech neměnných, měla by potřeba sazbu navýšit o 100 %. Dle výše uvedených důvodů, je ovšem tento krok nereálný.

4.5.1 Návrh řešení

Pro navýšení stany příjmů důchodového účtu bude potřeba uvažovat o získání prostředků z jiných zdrojů státního rozpočtu a nespolehat se pouze na příjmy z důchodového pojištění. Například financování deficitu důchodového účtu z jiných, zejména nepřímých daní, z důvodu, že nepřímé daně nezatěžují mzdy pracovníků, ale jejich spotřebu. Již v roce 2012, dle tabulky č. 12, byly použity pro financování důchodového účtu prostředky státního rozpočtu získané z DPH. Tento trend je logický a v budoucnu bude nutné stále větší měrou využívat pro podporu financování důchodových dávek příjmy z ostatních daní. Současná vláda klade důraz na efektivnější a lepší výběr daní, zejména pak DPH a spotřební daně. Ministr financí Andrej Babiš navrhuje určité instrumenty, které by měly pomoci odkrýt daňové úniky a zlepšit tak výběr daní. Hlavním úkolem je odstranění šedé ekonomiky, například zavedením EET (elektronické evidence tržeb) (www.mfcr.cz). Tyto kroky by měly

přinést dostatečné prostředky do státního rozpočtu a lze uvažovat o jejich využití pro stabilizaci průběžného penzijního systému.

4.6 Doporučení pro mladé ve věku 20-30 let

V této kapitole se zaměřím na návrh řešení stávající situace z pohledu mladého ekonomicky aktivního člověka, který zná okolnosti a složitosti současného systému a tudíž si uvědomuje nástrahy spojené s nedostatkem finančních prostředků z PAYGO systému v budoucnu. V návrhu řešení již nebude hodnocení výše ani podoby státního důchodu v nejbližších 40 letech, případně věk pro nárok přiznání důchodu z I. pilíře. Bude pouze uvedeno doporučení, jak by se měl ekonomicky aktivní, pracující člověk, zabezpečit na základně vlastní odpovědnosti a volbě, aby se vyvaroval snížení životního standartu v poproduktivním věku a odkázání se pouze na dávky ze státního důchodového systému.

Základní aspekty vyhnutí se dramatického snížení životního standartu v důchodovém věku:

- 1) Pořízení vlastního bydlení,
- 2) pravidelné spoření (penzijní fond, jiné fondy...),
- 3) životní a úrazové pojištění po dobu aktivního života (pojištění rizik).

Pořízení vlastního bydlení

Jako zásadní problém spatřuji ve finančním zatížení současných důchodců, kteří nesou pravidelné náklady na úhradu nájemného za pronajatou nemovitost. Za rok 2015 dosáhla průměrná výše starobního důchodu 11 075 Kč (www.czso.cz). Otázka zjištění průměrné ceny nájemného je velmi složitá, protože záleží na velké řadě faktorů, které ovlivňují nájemné, jako je velikost pronajímaného prostoru, umístění, stáří, nebo typ bytové jednotky. Například současná průměrná cena nájemného bytu o velikosti 60 m² v Praze je 17 327 Kč. (www.realtymix.centrum.cz) Bez ohledu na konkrétní ceny nájemného je patrné, že je výrazný rozdíl mezi tím, kdy občan v důchodovém věku musí nést náklady spojené s nájemným a nebo si během doby ekonomicky aktivního života pořídil vlastní bydlení a v současnosti hradí pouze poplatky spojené se spotřebou energií, za komunální služby a ostatní.

Pravidelné spoření

Průběžný systém důchodových dávek nebude v souvislosti s demografickým vývojem v budoucnu udržitelný a je zřejmé, že každý občan by si měl na základě vlastní odpovědnosti určitou část prostředků spořit, aby se v důchodovém věku nedostal do finančních problémů. Zejména pro mladší generaci je tvorba úspor klíčová. Výpočet určité částky je popsán v kapitole „Využití anuity s pevnou dobou výplaty pro budoucí zajištění“. Bez ohledu na výpočet konkrétní částky, je potřeba motivovat zejména mladé lidi, aby si začali spořit v nízkém věku, třeba jen malé částky. K motivování slouží podpora III. pilíře ze strany státu, kdy účastníci spoření mají nárok při splnění určitých podmínek získat státní podporu a daňové zvýhodnění.

Životní a úrazové pojištění

Doporučení uzavření životního pojištění je důležité zejména pro případ vzniku nahodilých situací, které mohou výrazně ovlivnit životy lidí. Zejména během ekonomicky aktivního života je nezbytné zajištění případného výpadku příjmů. Mezi hlavní životní rizika, která mohou zásadně ovlivnit finanční situaci, lze přiřadit riziko smrti, které znamená úplný výpadek příjmu člena rodiny. Dalším důležitým aspektem pojištění pro případ smrti je zajištění hypotéky, pokud ji daný člověk má sjednanou, či ostatních závazků. Zajištění závazků je důležité z důvodu zajištění rodiny v případě úmrtí živitele rodiny a vyhnutí se tak finančním problémům. Nezbytné je také pojištění pro případ dlouhodobé pracovní neschopnosti způsobené úrazem nebo nemocí. Například v případě, kdy se pracující stane z uvedených důvodů invalidní, pojištění by mu mělo v ideálním případě zajistit stejné měsíční příjmy, jaké dosahoval před nahodilou událostí.

4.7 Analýza využití daňového zvýhodnění

V této kapitole uvažujeme podnik, který má 20 zaměstnanců a zvažuje navýšení mzdy o 1 000 Kč měsíčně, nebo volby příspěvku ve stejné výši na soukromé penzijní připojištění (doplňkové penzijní spoření). Dle platných daňových zákonů, může zaměstnavatel přispívat až do výše 30 000 Kč na penzijní připojištění ročně (doplňkové penzijní spoření), nebo životní pojištění pro případ dožití, nebo smrti, aniž by z příspěvku hradil mzdové náklady

(daň z příjmu, odvody na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti) (Zákon č. 586/1992 Sb.)

Pro výpočet měsíční zálohy na daň budeme uvažovat pouze slevu na poplatníka, která je pro rok 2015 ve výši 24 840 Kč (2070 Kč měsíčně) (Zákon č. 586/1992 Sb.) a sazby platné pro rok 2015, které jsou uvedeny v příloze B.

Tab. č. 13: Analýza nákladů zaměstnavatele (Kč)

Způsob zvýšení příjmu	Zvýšení hrubé mzdy	Příspěvek do III. Pilíře
Zvýšení příjmu o 1 000 Kč		
Z toho		
ve formě mzdy	1 000	0
ve formě III. Pilíře	0	1 000
Zvýšení nákladů zaměstnavatele		
Zdrav. a soc. pojištění	340	0
Celkem placeno měsíčně	1 340	1 000
Celkem placeno ročně	16 080	12 000

Zdroj: Vlastní zpracování 2016

Rozdíl mezi náklady při navýšení hrubé mzdy o 1 000 Kč a při hrazení příspěvku na zaměstnancovo soukromé důchodové spoření ve stejné výši je patrný v tabulce č. 13. Pokud se zaměstnavatel rozhodne pro zvýšení hrubé mzdy zaměstnancům, musí dále počítat s odvody na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Celkové náklady jsou 1 340 Kč měsíčně (16 080 Kč ročně). Při výběru varianty zavedení příspěvku zaměstnancům do jejich III. pilíře jsou příspěvky zaměstnavatele osvobozeny od srážek pojistného do výše 30 000 Kč ročně (Zákon č. 586/1992 Sb.). Náklady na příspěvek jsou tedy v částce 1 000 Kč měsíčně (12 000 Kč ročně)

Tab. č. 14: Roční úspora nákladů zaměstnavatele (Kč)

Počet zaměstnanců	20	
Zvýšení nákladů zaměstnavatele	Zvýšení hrubé mzdy	Příspěvek do III. Pilíře
Zdrav. a soc. pojištění	6 800	0
Celkem placeno měsíčně	26 800	20 000
Celkem placeno ročně	321 600	240 000
Roční úspora celkem		81 600

Zdroj: Vlastní zpracování 2016

Celkovou roční úsporu nákladů při volbě příspěvku do III. pilíře zobrazuje tabulka č. 14. Pokud zaměstnavatel navýší 20 zaměstnancům hrubou mzdu o 1 000 Kč měsíčně, musí počítat s odvody na zdravotní a sociálním pojištění ve výši 6 800 Kč měsíčně. Ročně na mzdových nákladech u 20 zaměstnanců v případě příspěvku do III. pilíře ušetří 81 600 Kč. Lze tedy pro zaměstnavatele doporučit zavedení příspěvku na soukromé důchodové spoření zaměstnancům, před navýšením hrubé mzdy o stejnou částku, jako dodatečné platové ohodnocení.

Jaký rozdíl vznikne zaměstnancům, pokud se jim jejich hrubá mzda zvýší o 1 000 Kč, případně budou dostávat příspěvek na soukromé spoření od zaměstnavatele? Uvažujme, že současná hrubá mzda jednotlivého zaměstnance před navýšením je 20 000 Kč, dále pro výpočet čisté mzdy budeme zvažovat pouze daňovou slevu na poplatníka.

Tab. č. 15: Výpočet čisté mzdy zaměstnance (Kč)

Z pohledu zaměstnance	Zvýšení hrubé mzdy	Příspěvek do III. Pilíře
Zvýšení mzdy/příspěvek	1 000	1 000
Hrubá mzda	21 000	20 000
Super hrubá mzda	28 140	26 800
Soc. pojištění-zaměstnanec	1 365	1 300
Zdrav. pojištění-zaměstnanec	945	900
Soc. pojištění-zaměstnavatel	5 250	5 000
Zdrav. pojištění-zaměstnavatel	1 890	1 800
Daňový základ	28 200	26 800
Daň před slevami a zvýhodněním	4 230	4 020
Sleva na poplatníka	2 070	2 070
Měsíční daň po slevě	2 160	1 950
Čistá mzda	16 530	15 850

Zdroj: Vlastní zpracování 2016

V případě zvýšení hrubé mzdy o 1000 Kč, jak je patrné v tabulce č. 15, se pomocí daňového zatížení, které je v ČR poměrně vysoké, promítne do čisté mzdy v celkové částce 680 Kč. V případě příspěvků do III. pilíře je zaměstnanci připisována celá částka 1000 Kč na soukromý účet u penzijní společnosti. Na druhou stranu musíme rozlišit preferenci okamžité spotřeby před spořením na budoucí finanční zabezpečení v důchodovém věku (Soukup a kol., 2008). Podmínka pro uplatnění daňového zvýhodnění je trvání doby spoření do věku 60 let. Lidé tedy nemají okamžitý nárok na čerpání finančních prostředků. Pokud zaměstnanec souhlasí s podmínkami penzijního příspěvku od zaměstnavatele a podepíše smlouvu o penzijním

připojištění, zavazuje se k platbě příspěvku účastníka v minimální částce 100 Kč měsíčně (Zákon č. 427/2011 Sb.). Přesto je zřejmé, že forma příspěvku placeného zaměstnavatelem do III. pilíře je nákladově výhodnější alternativa finanční odměny zaměstnancům daného podniku, před dodatečným zvýšením hrubé mzdy.

5. Výsledky a diskuze

Problematika důchodového systému v ČR je v současné době velice složitá a pro udržitelnost zejména průběžného systému jsou potřebná mnohá opatření a doporučení. Důchodová reforma, která byla zavedena 1.1.2013 v ČR, měla vyřešit otázky týkající se zejména zvýšení zásluhovosti účastníků pomocí nově vzniklého kapitalizačního II. pilíře. Obyvatelé ČR neměli zájem o tento nový spořicí instrument, kdy během dvou let fungování důchodového spoření do něj vstoupilo k 31.12.2015 pouze 84 536 účastníků (www.apfcr.cz), z toho a dalších důvodů byl na konci roku 2015 schválen zákon pojednávající o zrušení důchodového spoření, který vstoupil v platnost 1.1.2016.

V současné době jsou v ČR zachovány dva pilíře. I. pilíř je průběžně placený důchodový systém, kde ekonomicky aktivní pomocí odvodů na důchodovém pojištění přispívají do státního rozpočtu, z něhož jsou současným důchodcům vypláceny důchodové dávky. Tento systém se stává neudržitelným z hlediska prohlubujícího se deficitu důchodového účtu a dle demografické predikce bude docházet k výraznějším problémům i v budoucnosti z důvodu stárnutí populace. Mezi hlavní nástroje, které mají zamezit budoucím problémům lze zařadit:

- Snížení výdajů na důchodové dávky vyplácených starobním důchodcům,
- zvýšení důchodového věku,
- zvýšení odvodů na důchodové pojištění.

Je patrné, že v budoucnu bude docházet ke kombinaci těchto nástrojů. Proti snížení výdajů na důchodové dávky, ke kterému může v budoucnu docházet, se musí každý jedinec zabezpečit na základě své vlastní zodpovědnosti a vytvořit kapitálové úspory v dostatečné výši, aby nedošlo k výraznému snížení životního standardu, na který byl zvyklý po dobu svého ekonomicky aktivního života. V diplomové práci je za použití finanční matematiky uveden modelový příklad, pomocí kterého je vypočtena částka potřebná pro naspoření určité koncové hodnoty úspor. Pokud bude chtít pan XY ve věku 30 let v budoucnu čerpat po dobu 20 let 15 000 Kč měsíčně, což je částka, která mu má v důchodu zajistit dostatečné prostředky, musí spořit 3 227 Kč měsíčně po dobu 38 let. V případě volby III. pilíře, jako instrumentu pro tvorbu důchodových úspor, stačí spořit pouze 2 997 Kč měsíčně, z důvodu státní podpory ve výši 230 Kč měsíčně, která dorovná daný rozdíl.

Mezi další nástroj, který má za úkol zmírnit dopady demografického vývoje na průběžně placený důchodový systém, je prodlužování hranice, která stanoví tzv. důchodový věk. V současné době je v ČR stanoven důchodový věk na lineárně rostoucím posunu této hranice, která se stanovuje v závislosti na roce narození účastníka I. pilíře. Důchodový věk by měl respektovat střední délku života v dané zemi a dle toho nastavit odchod do důchodu v závislosti na pevně stanovené délce doby, kdy občan pobírá starobní důchod. Pokud by bylo stanoveno, že muž by měl v důchodu strávit průměrně 15 let a žena, vzhledem k jejich vyšší střední délce dožití 20 let, pak by systém zajistil mezigenerační spravedlivost pro výpočet důchodového věku.

Navýšení odvodů do I. pilíře pomocí zvýšení sazeb odvodů na důchodové pojištění je vzhledem k vysokému zatížení nákladů práce v ČR nereálné. Bude potřeba hledat jiné zdroje státního rozpočtu, které se použijí na financování deficitu důchodového účtu. Doporučení obsahuje použití nepřímých daní, zejména pak daně z přidané hodnoty. Je zřejmé, že bude záležet zejména na výkonnosti ekonomiky a nastavení pravidel pomocí zákonů, které odkryjí šedou ekonomiku a pomohou k navýšení celkových příjmů státního rozpočtu.

Pro mladé do 30 let je důležité zabezpečení se pomocí určitých doporučení na budoucí důchodový věk, bez ohledu na očekávanou výši starobního důchodu z průběžného systému. Mezi základní faktor vyhnutí se chudoby ve stáří se nabízí zabezpečení vlastního bydlení během ekonomicky aktivního života, aby v důchodovém věku nemuseli nést dodatečné finanční břemeno ve formě nájemného. Další doporučení se zaměřuje na tvorbu úspor, které budou v důchodovém věku čerpat. Výhodný produkt pro konzervativní klienty se jeví doplňkové penzijní spoření (III. pilíř), který v sobě zahrnuje výhody ze strany státu ve formě státního příspěvku a daňového zvýhodnění. V neposlední řadě je důležité životní pojištění, které má eliminovat finanční problémy vzniklé nahodilými událostmi, které mají za následek dočasný, či trvalý výpadek příjmu.

III. pilíř má název doplňkové penzijní spoření a slouží obyvatelům jako spořicí instrument s výhodami ze strany státu, jako je státní příspěvek a daňová zvýhodnění. V rámci III. pilíře dochází a bude docházet ke změnám, které mají tento pilíř ztraktivnit. V současné době se doplňkového penzijního spoření účastní k 31.12.2015 celkem 4 708 943 účastníků (z toho 4 256 679 v penzijním připojištění, 367 728 v doplňkovém penzijním spoření) (www.apfcr.cz). Diplomová práce se zaměřuje na analýzu příspěvku od zaměstnavatelů, kteří

přispívají zaměstnancům na důchodové spoření. Rozdíl mezi náklady při navýšení hrubé mzdy o 1 000 Kč a příspěvku do III. pilíře o stejné částce je významný. Pokud zaměstnavatel navýší svému zaměstnanci hrubý příjem o 1000 Kč měsíčně, musí celkem hradit 1 340 Kč z důvodu odvodů na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Při výběru varianty zavedení příspěvku zaměstnancům do jejich III. pilíře jsou příspěvky zaměstnavatele osvobozeny od srážek pojistného do výše 30 000 Kč ročně. Náklady na příspěvek jsou tedy v částce 1 000 Kč měsíčně. Roční úspora nákladů při volbě příspěvku do III. pilíře u jednoho zaměstnance činí 4 080 Kč. V případě 20 zaměstnanců je roční úspora ve výši 81 600 Kč. V případě zvýšení hrubé mzdy o 1000 Kč se pomocí daňového a odvodového zatížení, promítne do čisté mzdy u zaměstnance v celkové částce 680 Kč. V případě příspěvků do III. pilíře je zaměstnanci připsaná celá částka 1000 Kč na soukromý účet u penzijní společnosti. Je ale potřeba rozlišit preferenci současné spotřeby a tvorby budoucích úspor u každého jednotlivce. V každém případě lze příspěvek do III. pilíře jako dodatečné ohodnocení zaměstnanců doporučit.

6. Závěr

Důchodové reformy mají za úkol zabezpečit stabilitu a fiskální udržitelnost důchodových systémů v jednotlivých zemích. Důchodová reforma ČR, která vstoupila v platnost 1.1.2013, přinesla řadu změn, zejména zavedení tří-pilířového systému. Nově zavedený II. pilíř, který umožňoval vyvedení části plateb do I. pilíře na soukromý spořicí účet, nebyl pro občany ČR atraktivní a z toho důvodu došlo 1.1.2016 k jeho zrušení. Lze říci, že důchodová reforma nebyla účinná a zavedení II. pilíře nepřineslo očekávané efekty. Pro funkčnost II. pilíře by zřejmě bylo potřeba stanovit povinnost vstupu, zejména pro mladší občany. Zrušení II. pilíře neznamená vyřešení daného problému, ale pouze dává prostor pro nové a efektivnější návrhy řešení. Lze očekávat, že v blízké době přinese důchodová komise, která je za tímto účelem vytvořena, další změny zejména v I. pilíři a bude důležité, aby tyto změny měly v praxi větší efekt, než měla důchodová reforma z roku 2013.

Pro udržitelnost průběžného důchodového systému navrhuji stanovení důchodového věku jako pevně daný časový interval, který se bude aktualizovat podle vývoje skutečné doby dožití. Občané by měli strávit v důchodu určitou pevně danou dobu, např. muži 15 let a ženy 20 let z ohledem na jejich vyšší střední délku dožití. Tento návrh počítá se zabezpečením stejné doby strávené v důchodu pro všechny, bez ohledu na datum narození, podle kterého se stanovuje důchodový věk podle současných pravidel. Důchodový účet zaznamenává každoročně se prohlubující deficit, kdy výdaje na výplatu důchodových dávek jsou vyšší než příjmy z odvodů na důchodové pojištění. Vzhledem k poměrně vysokému zatížení nákladů práce v ČR nelze doporučit zvýšení odvodů na důchodové pojištění, které je v současné době 28 % z hrubé mzdy. Pro nalezení dodatečných příjmů důchodového účtu navrhuji nalézt volné prostředky z jiných daní (např. DPH) z důvodu, že nepřímé daně zatěžují spotřebu, ale současně nezvyšují náklady práce, které jsou v ČR již vysoké.

Občané ČR by si měli na základě své vlastní odpovědnosti spořit na důchod z ohledem na nejistý budoucí vývoj průběžného systému. Pro tvorbu úspor doporučuji doplňkové penzijní spoření, jako spořicí nástroj III. pilíře. III. pilíř v sobě obsahuje řadu výhod, zejména státní příspěvek a daňové zvýhodnění. Navrhuji, aby stát nadále podporoval III. pilíř a motivoval tak občany ČR spořit v tomto instrumentu. Důležité je také motivovat firmy, které mohou přispívat zaměstnancům do jejich III. pilíře pomocí daňově osvobozených plateb, což je pro ně nákladově efektivnější, pře případným zvyšování hrubé mzdy.

Celkový vývoj důchodového systému bude záviset na výkonnosti ekonomiky a na skutečném demografickém vývoji. V budoucnu se nejspíše nevyhneme důchodovým reformám, které budou mít za úkol zabezpečit fiskální udržitelnost průběžného systému.

7. Seznam zdrojů

- [1] CIPRA, Tomáš. *Praktický průvodce Finanční a pojistnou matematikou*. 2. vydání. Praha: ekopress, 2005, 308 s., ISBN 80-86119-91-2
- [2] CIPRA, Tomáš. *Penze:kvantitativní přístup*. 1. vydání. Praha: Ekopress, 2012, 409 s., ISBN 978-80-86929-3
- [3] HINDLS, Richard; HRONOVÁ Stanislava; SEGER Jan; FISCHER Jakub. *Statistika pro ekonomy* 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2007, 418 s., ISBN 978-80-86946-43-6
- [4] HOLMAN, Robert. *Osobní účty ve zdravotním a penzijním pojištění*. 1. vydání. Praha: CEP,2002, 86s., ISBN 80-86547-14-0
- [5] MANDEL, Martin; REVENDA, Zbyněk; DVOŘÁK, Petr; KODERA, Jan; MUSÍLEK Petr. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5. aktualiz. vydání. Praha: Management Press, 2011, 424 s., ISBN 978-807261-240-6
- [6] NAHODIL, František a kol. *Veřejné finance v České republice*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 359 s., ISBN 978-80-7380-162-5
- [7] OECD 2015, *Pensions at a Glance 2015: Retirement-income Systems in OECD and G20 Countries*. OECD Publishing, 2015, ISBN 978-92-64-24063-6
- [8] OECD 2014, *Society at a Glance2014: OECD Social indicators*. OECD Publishing, 2014, ISBN 978-92-64-20665-6
- [9] PEKOVÁ, Jitka; PILNÝ, Jaroslav; JETMAR Marek. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, 3. aktualiz. a rozš. vydání. Praha: ASPI, 2008, 712 s., ISBN 978-80-7357-351-5
- [10] PŘIB, Jan. *Kdy do důchodu a za kolik*. 13. aktualiz. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011, 128 s., ISBN 978-80-247-4090-4
- [11] REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. 2. rozš. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2010, 659 s., ISBN 978-80-7418-080-2

- [12] Robert Holzmann and Richard Hinz together with Hermann von Gersdorff ... [et al.]. Old age income support in the 21st century : an international perspective on pension systems and reform. Washington: World bank, 2005, 232 s., ISBN 0-8213-6040-X
- [13] SOUKUP, Jindřich a kol. *Makroekonomie moderní přístup*. 1. vydání. Praha: Management press, 2008, 514 s., ISBN 978-80-7261-174-4
- [14] URBAN, L. *Penzijní fondy a jejich role v důchodové reformě ČR*. Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni. 68 s., 2013
- [15] Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením
- [16] Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a změně a doplnění některých souvisejících zákonů
- [17] Zákon č. 403/2012 Sb., kterým se mění zákon o doplňkovém penzijním spoření a další související zákony
- [18] Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření
- [19] Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření
- [20] Zákon č. 586/1990 Sb., o daních z příjmů
- [21] Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění
- [22] Zákon č. 376/2015 Sb., který pojednává o zrušení důchodového spoření.
- [23] Zákon č. 163/2015 Sb. zákon kterým se mění zákon o důchodovém spoření
- [24] Zákon o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 186/2004
- [25] Zbierka zákonov č. 650/2004, o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Elektronické zdroje

[26] Asociace penzijních společností ČR [online], 2016, [cit. 1.2.2016] Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/>

[27] Asociace penzijních společností ČR. *Ekonomické ukazatele penzijních společností a jejich fondů za rok 2015* [online], Publikováno 1.3.2016, [cit. 1.3.2016] Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/>

[28] Bank Pension Reform Primer. *World Bank: Pension conceptual framework*. 2008, [online] dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/3954431121194657824/PRPNoteConcept_Sept2008.pdf

[29] BELICKÁ, Katarína. *Důchodová reforma na Slovensku*. [online] Praha: Ústředí ČSSZ - oddělení komunikace, 2004. [cit. 20.2.2016] Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/casopis-narodni-pojisteni-c-4-2004-clanek-1.htm>

[30] Česká národní banka. *Měnově politické nástroje* [online], Aktualizace 2.11.2012, [cit. 1.2.2016] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/#mp_nastroje

[31] Český statistický úřad [online] Praha, [cit. 15.3.2016] Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

[32] Český statistický úřad. *Mzdy a náklady práce* [online], Publikováno 4.12.2015, [cit. 8.2.2016] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/prace_a_mzdy_prace

[33] Česká zpráva sociálního zabezpečení [online] Praha, [cit. 12.3.2016] Dostupné z: <http://www.czs.cz/>

[34] Die Deutsche Rentenversicherung. *Deutsche Rentenversicherung Bund Geschäftsbereich Presse- und Öffentlichkeitsarbeit, Kommunikation*. [online] Německo, Publikováno 1.5.2013, [cit. 15.2.2015] Dostupné z: <http://www.deutsche-rentenversicherung.de/>

[35] Die Deutsche Rentenversicherung *Die Deutsche Rentenversicherung*. [online] Německo, Publikováno 1.5.2013, [cit. 15.2.2015] Dostupné z: <http://www.deutsche-rentenversicherung.de/>

- [36] Důchodová komise. *Nejčastější dotazy* [online], 2015, Publikováno 1.2.2014, [cit. 20.1.2016] Dostupné z: http://www.duchodova-komise.cz/?page_id=29
- [37] Důchodová komise. *Odborná komise pro důchodovou reformu* [online], 2016, [cit. 12.1.2016] Dostupné z: <http://www.duchodva-komise.cz/>
- [38] Ministerstvo financí ČR. *Hospodaření systému důchodového pojištění*. [online], 2013, Publikováno 3.6.2013, [cit. 20.2.2016] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/penzijni-sluzby-a-systemy/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>
- [39] Ministerstvo financí ČR [online], 2016, [cit. 8.3.2016] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/>
- [40] Ministerstvo financí ČR. *Základní aspekty reformy penzijního systému České republiky-Stručné informace k důchodové reformě*. [online] květen 2011, Publikováno 26.5.2011, [cit. 27.8.2015] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/>
- [41] Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online], 2016, [cit. 20.3.2016] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/>
- [42] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej Republiky. *Zmeny v I. a II. pilieri od 1. Januara 2013* [online], 2011, Publikováno 10.9.2012, [cit. 25.2.2015] Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/zmeny-v-i-a-ii-pilier-od-1-januara-2013.html>
- [43] Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej Republiky. *III. pilier-doplňkové dochodkové sporenie* [online], 2011, Publikováno 2.11.2011, [cit. 25.2.2015] Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/iii.-pilier.htm>
- [44] Reality mix. *Průměrná cena nájmu* [online], 2015, [cit. 22.2.2016] Dostupné z: <http://realtymix.centrum.cz/statistika-nemovitosti/byty-pronajem-prumerna-cena-pronajmu-mesic-byt-60m2.html>
- [45] Sociálna poisťovňa SR. *Starobný dôchodok* [online], 2015, Publikováno 1.1.2016, [cit. 1.2.2016] Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/starobny-dochodok>

8. Seznam příloh

Příloha A

Příloha B

Příloha A

Tab. č. 16: Důchodový věk pojištěnců narozených po roce 1936

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (www.czso.cz)

Tab. č. 17: Sazby pro výpočet daně z příjmů fyzických osob a pojistného na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Sazba daně z příjmu fyzických osob	15%
Sazba pojistného na všeobecné zdravotní pojištění	13,5%
<i>Zaměstnavatel</i>	9%
<i>Zaměstnanec</i>	4,5%
Sazba pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	
<i>Zaměstnavatel</i>	25%
Z toho:	
<i>Nemocenské pojištění</i>	2,3%
<i>Důchodové pojištění</i>	21,5%
<i>Státní politika zaměstnanosti</i>	1,2%
<i>Zaměstnanec</i>	6,5%
Z toho:	
<i>Důchodové pojištění</i>	6,5%

Zdroj: zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů; zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění; zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti